

Přílohy

Příloha č. 1: Nález Ústavního soudu ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03.

I.ÚS 453/03 ze dne 11. 11. 2005

N 209/39 SbNU 215

K právu na ochranu osobnosti

Česká republika
NÁLEZ
Ústavního soudu
Jménem republiky

Nález

Ústavního soudu - IV. senátu složeného z předsedkyně senátu Michaely Židlické a soudkyň Elišky Wagnerové (soudce zpravodaj) a Vlasty Formánkové - ze dne 11. listopadu 2005 sp. zn. I. ÚS 453/03 ve věci ústavní stížnosti I. B. proti rozsudku Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2001 sp. zn. 1 Co 147/2001 a rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 5. 2003 sp. zn. 28 Cdo 1395/2002, jimiž byla stěžovatelova zmínuta žaloba proti vedlejšímu účastníkovi Ing. M. Z. na ochranu osobnosti.

I. Rozsudkem Vrchního soudu v Praze ze dne 6. 12. 2001 sp. zn. 1 Co 147/2001 a rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 21. 5. 2003 sp. zn. 28 Cdo 1395/2002 byla porušena základní práva stěžovatele na zachování jeho osobní cti a dobré pověsti, garantovaná čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Proto se tato rozhodnutí ruší.

Odůvodnění

I.

Ústavní stížností zaslano Ústavnímu soudu ve lhůtě stanovené zákonem č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen "zákon o Ústavním soudu") se stěžovatel domáhá zrušení v záhlaví citovaných rozsudků, neboť má za to, že obecné soudy svými rozhodnutími porušily ústavně zaručená základní práva stěžovatele, konkrétně právo na osobní čest a dobrou pověst ve smyslu čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen "Listina") a také právo na soudní ochranu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

V záhlaví citovaným rozsudkem změnil odvolací soud rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 28. 2. 2001 č. j. 37 C 115/99-100 tak, že zamítl žalobu stěžovatele, aby žalovaný (vedlejší účastník Ing. M. Z.) zajistil do 15 dnů od právní moci rozsudku na vlastní náklad uveřejnění omluvy v deníku M., a sice v rozsahu odpovídajícím minimálně rozměru 8,5 (dva sloupce) x 3 cm v redakční části listu, tohoto znění: "Omlouvám se novináři I. B. za nepravdivé výroky o tom, že psal na objednávku Č., se kterými měl důvěrnou smlouvu, a za to, že jsem ho nařkl z korupce.", a aby zaplatil stěžovateli 300 000 Kč. Dále odvolací soud rozhodl o náhradě nákladů řízení.

Proti tomuto rozsudku si podal stěžovatel dovolání, o němž rozhodl v záhlaví citovaným rozsudkem Nejvyšší soud tak, že je podle § 243b odst. 2 občanského soudního řádu (dále jen "o. s. ř.") zamítl.

V podané ústavní stížnosti stěžovatel uvádí, že se jako novinář především zabývá ekologickou tematikou. Důvodem výše nastíněného soudního sporu bylo několik slovních útoků vedlejšího účastníka ve funkci předsedy vlády vůči stěžovateli, které se udály v Poslanecké sněmovně 29. 6. 1999, v pořadu České televize dne 30. 6. 1999, ve vysílání rozhlasové stanice Český rozhlas dne 3. 7. 1999 a také na tiskové konferenci v Lidovém domě dne 16. 7. 1999. Dle stěžovatele vedlejší účastník v Poslanecké sněmovně výslovně uvedl, odvolává se na svědectví generálního ředitele Č., Ing. Č., toto tvrzení: "Když si přečtete neustále nějaké konkrétní důkazy o korupci novinářů, dovolte, abych vám jeden dal. Existuje novinář, který se jmenuje I. B. Tento novinář psal pro časopis R. a možná ještě píše. Tento I. B. psal články na podporu dostavby jaderné elektrárny Temelín. Na tom není samozřejmě nic špatného. Já, jak dobře víte, jsem rovněž zastáncem dostavby této elektrárny. Ale tento I. B. měl důvěrnou smlouvu s Č., to znamená, psal na objednávku

Č., a to už pokládám za formu korupce." V pořadu České televize pak vedlejší účastník měl toto tvrzení doplnit: "A když dovolíte, já vám jako prvním novinářům řeknu něco, co jsem ještě neměl příležitost říci. Víte, že jsem včera obvinil pana redaktora I. B., který na mě následně podal oznámení, z toho, že si ať už jakoukoli formou nechával zaplatit své články ve prospěch dostavby jaderné elektrárny Temelín, a to od podniku Č. Vím tak, že tiskový mluvčí Č. tuto zprávu dementoval. Vím ovšem také, že mě zhruba před měsícem generální ředitel Č., pan Č., informoval o tom, že tato smlouva uzavřena byla a on že ji zrušil. Co z toho vyplývá? V tom případě buď nemluví pravdu tiskový mluvčí Č., nebo nemluví pravdu generální ředitel Č. A už kvůli tomu je tyhle věci zapotřebí šetřit, ať jde o zahraničí, ať jde o dopravu, ať jde o energetiku, protože korupce je strašně těžko prokazatelná." Ve vysílání rozhlasové stanice Český rozhlas měl vedlejší účastník uvést toto: "Veřejně vám sděluji následující informace, že jsem sledoval před nějakou dobou, asi před měsícem, televizní pořad, který se, tuším, jmenuje Na hraně, a v tom pořadu byla diskuse k Temelínu. Tak tam mj. za přítomnosti pana B. ho jeden ekologický aktivista obvinil, že píše pro Č. za peníze Č. články ve prospěch jaderné energetiky. Ale shodou okolností jsem se krátce poté, protože byl přizván jako expert na jednání vlády o Temelínu, setkal s novým generálním ředitelem Č., panem Č. A říkal jsem mu: podívejte se, pane generální řediteli, já jsem sice pro dostavbu Temelína, ale slyšel jsem v tomto pořadu, že pan B. o vás píše za peníze za smlouvu. A myslím si, že to není správné, že se každý má prosazovat svými názory, a nikoli korupcí. Pan Č. mi tehdy řekl doslova a před svědky: Pan B. u nás není zaměstnán, pan B. má u nás jenom smlouvu. Vzal jsem toto sdělení na vědomí. Ale dovoluji mi, abych pokračoval. Nyní pan Č. prohlašuje, že mne mylně informoval. Vydal takové prohlášení. Výborně, sděluji vám tedy další věc. Několik týdnů nato - a teď, upřímně řečeno, nevím kdy, při nějaké recepci, kde jsme se oba potkali, - ke mně pan generální ředitel Č. přišel a oznámil mi: já jsem tu smlouvu s panem B. zrušil. A já jsem to vzal na vědomí. A teď vám oběma, protože jste redaktori, kladu jednoduchou otázku: dobře, připouštím, že se mohu mýlit a že žádná taková smlouva neexistovala. Mýlit se je lidské. Ale jak můžete zrušit smlouvu, která neexistuje?". Na tiskové konferenci v Lidovém domě na přímou otázku stěžovatele, zda existují důkazy o jeho korupci, vedlejší účastník odpověděl: "Sled vaší causy je následující. Fáze číslo jedna: v televizním pořadu Na doraz jste byl obviněn ekologickým aktivistou z toho, že pro Č. za peníze píšete propagační materiály. Byl jste v tom pořadu přítomen a nechci to teď rozevídat, protože to byla skutečná fáze číslo jedna. Čili toto obvinění zaznělo z jiné strany a veřejně ještě dříve než ode mne. Fáze číslo dvě: za přítomnosti svědků jsem se dotázal generálního ředitele Č., pana Č., a říkal jsem, já jsem sice zastáncem nukleární energetiky stejně tak jako vy, ale pokládám za poněkud nemravné, když si váš podnik platí články novinářů, pokud je pravda to, co bylo řečeno v pořadu Na hraně. Veřejně mohu konstatovat, že generální ředitel Č. konstatoval: pan B. u nás není zaměstnán, ale má s námi smlouvu. A řekl to před svědky. A fáze číslo tři, pane B.: krátce poté přišel pan Č. opět před svědky na jakési recepci v Lichtenštejnském paláci a oznámil mně, že smlouvu s vámi zrušil. To jsou tedy tři naprosto jasné argumenty, o kterých se opírám."

Stěžovatel si je vědom toho, že stejně jako politici i on jako novinář je podroben zvýšené kontrole a musí snést případnou kritiku za své názory a postoje, nicméně tato kritika nesmí být nepravdivá a s ohledem na charakter nařčení dehonestující. Protože výše citované nařknutí z korupce pocítil stěžovatel jako značnou újmu, která ohrožovala jeho čest a dobrou pověst v odborných kruzích i ve společnosti (a následky na sebe nenechal čekat), požádal o ochranu cti a důstojnosti obecné soudy.

Výše citovaným rozsudkem soudu prvního stupně bylo žalobě stěžovatele vyhověno, ale toto rozhodnutí bylo posléze změněno rozhodnutím soudu odvolacího, resp. dovolacího. Stěžovatel vytýká odvolacímu a dovolacímu soudu, že svými rozhodnutími zasáhl do jeho základního práva na osobní čest a dobrou pověst, jakož i do práva na spravedlivé soudní řízení. Stěžovatel argumentuje tím, že si je vědom toho, že kritiku počínání fyzické osoby opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován pravdivý údaj, nelze zpravidla pokládat za odporující ustanovení § 11 občanského zákoníku, a to i když v kritice bylo použito v odpovídající míře ironizování, odsuzování a zavrhování kritizovaného počínání fyzické osoby. Naproti tomu, použití kritiky, ironizování, odsuzování a zavrhování jednání nebo činnosti fyzické osoby, o níž je sdělován nepravdivý údaj, představuje zpravidla citelný neoprávněný zásah do práva fyzické osoby na ochranu její osobnosti, přičemž tu jde o značnou intenzitu neoprávněného zásahu, který bude obvykle mít nepříznivé důsledky pro takto postiženou osobu co do jejího postavení. Jak stěžovatel uvádí, obvinění vedlejšího účastníka bylo prvním jmenovitým obviněním novináře z korupce, přičemž se jednalo o podezření z korupce průmyslovým koncernem, které je z pohledu novináře považováno za nejhorší. Stěžovatel se obává, že v jakémkoli budoucím odborném sporu s ekologickými aktivisty bude z tohoto důvodu znevýhodněn. Stěžovatel konkrétně nesouhlasí s názorem odvolacího soudu, který úvodní informaci o korupci stěžovatele shledal jako pravdivou, neboť ji vedlejší účastník získal od věrohodné osoby. Stěžovatel namítá, že svědectví před soudem prvního stupně a u odvolacího soudu si v mnohém odporují, působí nevěrohodně a účelově. Rozhodně nemůže souhlasit s tím, že označení novináře za zkorumpovaného bylo vlastně výkonem práva kritiky, který nemůže být podroben důkazu pravdy. Především je však stěžovatel názoru, že se vedlejší účastník nemůže zprostit odpovědnosti poukazem na relevantní zdroj informací. Nelze dle jeho názoru připustit, aby pouhý odkaz na relevantní osobu zbavoval nositele zprávy odpovědnosti. Pouze v případě, vykonává-li zpravodajskou povinnost, lze připustit, že pokud zprostředkovává informaci o určité události, kdy je dán veřejný zájem, může být právu na informace a jejich šíření dána přednost před ochranou osobnosti. A právě při střetu těchto práv je povinností soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda nebyla jednomu právu dána bezdůvodně přednost před právem druhým. V daném případě však nešlo o tradiční kolizi sdělovacích prostředků a politika, jak tomu zpravidla bývá při střetu práva na informace a práva na ochranu osobnosti, nýbrž v projednávaném případě byl novinář "terčem", kterým se nedobrovolně stal v "jakémsi

odvěkém boji mezi novináři a politiky", a navíc byl v nerovném postavení. Stěžovatel také vyjádřil svůj nesouhlas s tím, že soud posoudil výroky, které následovaly po stanovisku Č. a které informaci o možné korupci či psaní za peníze vyvracely, tak, že se jednalo o jakési vyjádření na žádost médií či žalobce. Stěžovatel se naopak domnívá, že tyto výroky byly odpovědí na otázky související s tím, že jak Č., tak i její generální ředitel zprávu o existenci smlouvy dementovali a otázky se vztahovaly k důkazům o korupci. K rozhodnutí dovolacího soudu stěžovatel uvádí, že očekával, že se Nejvyšší soud vypořádá s námitkami, které byly v dovolání uvedeny, což se nestalo. I když sám dovolací soud v odůvodnění svého rozhodnutí uvedl, že odvolací soud měl nelehkou úlohu, zopakoval jen používanou judikaturu a uzavřel bez zdůvodnění, že aplikace ustanovení § 11 a 13 občanského zákoníku a jejich výklad nelze pokládat za odporující slovnímu znění těchto ustanovení v uveřejněné judikatuře soudů.

Vzhledem k výše uvedenému stěžovatel navrhuje, aby Ústavní soud svým náležením zrušil obě v záhlaví citovaná rozhodnutí obecných soudů.

Za účastníka řízení, Vrchní soud v Praze, se k podané ústavní stížnosti vyjádřila předsedkyně senátu JUDr. N. Ž., která uvedla, že odkazuje v plném rozsahu na odůvodnění napadeného rozsudku.

Za Nejvyšší soud se k podání stěžovatele vyjádřil předseda senátu JUDr. J. R., který uvedl, že obsah ústavní stížnosti nepřináší žádnou konkrétní výtku vůči postupu odvolacího a dovolacího soudu v řízení z hlediska procesních předpisů a ani vůči právnímu posouzení věci v rozhodnutí těchto soudů, jež by obsahovala něco jiného než nesouhlas s hodnocením důkazů provedeným odvolacím soudem. Proto z hlediska aplikace a výkladu ustanovení občanského zákoníku a občanského soudního řádu odvolacím a dovolacím soudem v daném případě nelze ústavní stížnost stěžovatele pokládat za důvodnou. Posouzení z hlediska ústavněprávních předpisů je pak na Ústavním soudu, jak uvedl předseda senátu.

Vedlejší účastník Ing. M. Z. se k ústavní stížnosti vyjádřil v tom smyslu, že vycházel z informace tehdejšího generálního ředitele Č. a tvrzení, že si měl tuto informaci ověřit, pokládá za absurdní. Dále uvedl, že subjektivně se domnívá, že informace tehdejšího generálního ředitele Č. byla pravdivá. K tomuto vyjádření ovšem Ústavní soud nepřihlédl, neboť vedlejší účastník nebyl zastoupen advokátem ve smyslu § 30 odst. 1 zákona o Ústavním soudu.

Dále si Ústavní soud z veřejných zdrojů zjistil, že Syndikát novinářů České republiky vypracoval Etický kodex novináře, k jehož dobrovolnému dodržování vyzval všechny české a moravské novináře bez ohledu na jejich členství v syndikátu. Dle čl. 1 písm. i) tohoto dokumentu je novinář povinen přijímat pouze úkoly srovnatelné s jeho profesionální důstojností a dle čl. 2 písm. d) nezneužívat povolání novináře k činnosti reklamního pracovníka a nepřijímat žádnou odměnu přímou nebo nepřímou od zájemců o reklamu. Z Deklarace principů novinářského chování, vyhlášené jako norma profesionálního chování novinářů, která byla schválena na 2. světovém kongresu Mezinárodní federace novinářů v Bordeaux ve dnech 25. - 28. 4. 1954 a posléze upravena na 18. světovém kongresu Mezinárodní federace novinářů v Helsinkách ve dnech 2. - 6. 6. 1986, dále Ústavní soud zjistil, že novinář bude považovat za vážný profesionální přestupek mj. přijetí jakékoli formy úplatku.

II.

Ústavní soud zjistil z vyžádaného spisu sp. zn. 37 C 115/99 následující skutečnosti:

* V roce 1999 stěžovatel napsal pro časopis R. článek o jaderné energetice. Byl po zveřejnění stati osloven mluvčím Č., a. s., dal souhlas s jejím využitím pro potřeby Č., a. s., s podmínkou, že bude zveřejněno, že stať je přetištěna se svolením autora bez nároku na honorář (č. l. 29, 64).

* V televizním pořadu Na hraně vysílaném 22. 3. 1999 uvedl ekologický aktivista J. B. na adresu stěžovatele: "Jste neobjektivní novinář, protože Vaše články tiskne Č., a. s., jako placenou reklamu."

* Dne 12. 5. 1999 v předsálí na Úřadu vlády sdělil tehdejší generální ředitel Č., a. s., vedlejšímu účastníkovi (tehdejšímu předsedovi vlády), a to k jeho výslovnému dotazu, že Č., a. s., novináře nezaměstnává a nezaměstnává ani stěžovatele. Pokud pro ně novináři pracují, pak "na smlouvu" (č. l. 50, 52).

* Den poté vydal generální ředitel pokyn, aby byla smlouva se stěžovatelem zrušena, když vycházel z informace předsedy vlády poskytnuté mu den před tím o tom, že články stěžovatele využívá Č., a. s., a byl přesvědčen, aniž by samotnou publikaci článku viděl, že se vše honoruje, tj. přesvědčen o tom, že i stěžovateli musel být vyplacen honorář na základě smlouvy s ním (č. l. 50).

* Za pár týdnů poté, na blíže neurčené recepci, se vedlejší účastník, někdejší předseda vlády, setkal s bývalým ředitelem Č., a. s., a generální ředitel Č., a. s., jej informoval o svém svrchu označeném postupu (č. l. 30, 50, 52).

* Dne 28. 6. 1999 se konala tisková konference po schůzi vlády, na níž ministerský předseda hovořil o korumpování novinářů (č. l. 70) v souvislosti s prezentováním politiků v médiích. Ke stejné problematice se zaměřením k osobě bývalého ministra zahraničních věcí J. Z. promluvil tehdejší ministr zahraničních věcí J. K. Přítomní novináři vytýkali členům vlády, že o obvinění exministra Z. hovoří veřejně, bez uvedení důkazů (č. l. 77). Předseda vlády uvedl, že od ministra zahraničních věcí obdržel seznam čtyř mediálních agentur, které měly prezentovat J. Z., zároveň však sdělil, že jejich názvy k požadavku J. K. zveřejní až poté, kdy se J. K. sejde s J. Z., a dále podezření z vynakládání přehnaných finančních prostředků pro osobní prezentaci J. Z. prošetří. J. K. rozvedl kritiku J. Z. a jeho práce a novinářům sdělil, že prošetřuje okolnosti výběru agentur pro prezentaci zahraniční politiky v období působení ministra Z., jakož i důvody jejich vysokého finančního odměňování (č. l. 71, 72). Premiér poté uzavřel odpovědi novinářům sdělením, že důvěřuje členům vlády a jejich informacím a nebude-li přesvědčen o opaku, nemá důvod se J. Z. omlouvat.

* Dne 29. 6. 1999 v předsálí poslanecké sněmovny novináři opět na premiéra naléhali, aby sdělil seznam agentur, které měly za vysokou úplatu vytvářet lepší image exministra Z., což dožadovaný odmítl, avšak zároveň sdělil, že uvede případ korupce novinářů. Nato uvedl první stěžovatelem napadený výrok (č. l. 2, 8, 9, 10, 14, 95, 96).

* Zprávy ČTK a internetových deníků z téhož dne obsahují stěžovatelovo odmítnutí jeho nařčení z korupčního jednání. (Č. l. 10).

* Mediální zprávy ze dne 30. 6. 1999 k prohlášení vedlejšího účastníka ze dne 29. 6. 1999, tj. zprávy poskytované médiu den poté, obsahují vyjádření mluvčího Č., a. s., v němž se uvádí, že současné vedení společnosti stěžovatele nikdy neplatilo a nic nenasvědčuje tomu, že by tak činila minulá vedení Č., a. s.. Tyto zprávy také obsahují prohlášení generálního ředitele Č., a. s., v němž s politováním konstatoval, že na základě neúplných informací chybně informoval premiéra o vztazích mezi Č., a. s., a stěžovatelem, a současně se oběma stranám omluvil (č. l. 11, 12, 15).

* Dne 30. 6. 1999 vedlejší účastník v podstatě zopakoval žalované výroky v pořadu ČT, k nimž dodal, že ví o dementi poskytnuté médiu mluvčím Č., a. s., a dále uvedl, že generální ředitel Č., a. s., jej asi před měsícem informoval o tom, že smlouva se stěžovatelem byla uzavřena a on ji zrušil. Z údajů generálního ředitele vedlejší účastník dovodil, že buď nemluví pravdu mluvčí Č., a. s., nebo jeho generální ředitel (č. l. 2).

* Dne 3. 7. 1999 v besedě Radiožurnálu vedlejší účastník popsal genezi žalovaných výroků od TV pořadu Na hraně po dementi generálního ředitele a dodal "připouštím, že se mohu mýlit a že žádná taková smlouva neexistovala, mýlit se je lidské. Ale jak můžete zrušit smlouvu, která neexistuje?" (č. l. 35).

* Dne 16. 7. 1999 k dotazu stěžovatele, zda existují důkazy o jeho korupci, který vznesl na tiskové konferenci v Lidovém domě, vedlejší účastník zopakoval v podstatě to, co uvedl dne 3. 7. 1999 v Radiožurnálu, aniž by ovšem již dodával informaci o tiskovém prohlášení Č., a. s., a tiskové prohlášení generálního ředitele (č. l. 3).

III.

Před tím než Ústavní soud mohl přikročit k vlastnímu posouzení merita věci, byl nucen se s ohledem na svou dosavadní judikaturu (usnesení sp. zn. III. ÚS 28/96, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 5, usn. č. 5) zabývat otázkou, zda je vedlejší účastník M. Z. (původně žalovaný) vůbec osobou pasivně legitimovanou v původním sporu. Po zvážení věci dospěl Ústavní soud k závěru, že vedlejší účastník je osobou pasivně legitimovanou v původním sporu a že daná věc se významně odlišuje od svrchu uvedeného rozhodnutí Ústavního soudu.

Ve sporu týdeníku R. proti ministru J. L. (někdejšímu ministru zemědělství) šlo o odepření poskytnout informace, které bylo obsaženo v dopisu podepsaném J. L. Ústavní soud při odmítnutí ústavní stížnosti mj. dovodil, že dopis ministra je třeba považovat za rozhodnutí správního orgánu.

Dnes řešená věc se od uvedené věci sp. zn. III. ÚS 28/96 významně odlišuje. Rozhodnutí ministra o neposkytnutí informace spadalo do zákonem mu věcně vymezené kompetence ministra. Ministr L. tedy jednal ve věci, která mu kompetenčně náležela. Oproti tomu byl sice vedlejší účastník v dané věci v době, kdy pronášel žalované výroky, předsedou vlády České republiky, avšak vládě jako ústavnímu orgánu nelze případnou odpovědnost za tyto výroky přičíst, neboť jejich obsah, tj. sdělování informací o výsledku vyšetřování vedeného samotným předsedou vlády k údajnému stěžovatelovu jednání a hodnocení tohoto jednání z pohledu trestního práva, není v žádném případě věcí spadající do kompetence vlády. Vyšetřovací pravomoci vláda nemá, a to ani v jedné z funkčních poloh, v nichž působí, tj. ani v případě, že vykonává funkce politické, ani když vykonává funkce správní. Proto získá-li vláda nebo kterýkoli její člen anebo dokonce i její předseda poznatky o jednání, které by mohlo být považováno za trestný čin, není vláda oprávněna se jimi zabývat, ve smyslu je vyšetřovat, a tím méně je oprávněna dokonce je právně posuzovat a se svými závěry seznamovat veřejnost. Pokud se takového jednání dopustí některý z členů vlády, nepřipustně vystupuje z mezí

svých oprávnění člena vlády, nebo dokonce předsedy vlády. Takové jednání člena vlády je z hlediska kompetenčního jednáním ultra vires, vládu nezavazuje a vláda jako orgán jednající za stát za ně nemůže být činěna odpovědnou. Člen vlády, který se takového jednání dopustí, je za ně proto odpovědný jako fyzická osoba - tj. mimo jiné v případném sporu o ochranu osobnosti je on sám pasivně legitimovanou osobou. Toto zjištění nevylučuje, aby při dalším věcném posuzování případu byl brán zřetel právě na to, že zažalované výroky pronesl člen vlády, ba její předseda (viz níže).

Protože ústavní stížnost splňovala všechny formální náležitosti vyžadované zákonem o Ústavním soudu, bylo možno přistoupit k jejímu věcnému projednání.

IV.

Předmětem posouzení v dané věci je, zda obecné soudy (vrchní soud a Nejvyšší soud) zasáhly do základního práva stěžovatele na zachování jeho cti a dobré pověsti (čl. 10 Listiny) tím, že naopak poskytly ochranu základnímu právu na svobodný projev, svědčícímu vedlejšímu účastníkovi, původně žalovanému.

A) Základní právo na svobodný projev je třeba považovat za konstitutivní znak demokratické pluralitní společnosti, v níž je každému dovoleno vyjadřovat se k věcem veřejným a vynášet o nich hodnotící soudy.

Věci veřejnou jsou veškeré agendy státních institucí, jakož i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. např. činnost politiků místních i celostátních, úředníků, soudců, advokátů, popř. kandidátů či čekatelů na tyto funkce; věci veřejnou je ovšem i umění včetně novinářských aktivit a showbyznysu a dále vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Tyto veřejné záležitosti, resp. veřejná činnost jednotlivých osob mohou být veřejně posuzovány. Při kritice veřejné záležitosti vykonávané veřejně působícími osobami platí z hlediska ústavního presumpce, že jde o kritiku ústavně konformní. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace členů občanské společnosti na věcech veřejných.

Přítom presumpcí ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů, která v míře, v níž sloužila za základ kritiky, musí naopak důkazně prokazovat kritik sám.

Prokázání tvrzených faktů kritikem samotným platí jako evropský ústavní standard (např. rozhodnutí Sněmovny lordů ze dne 28. 10. 1999 ve věci Reynolds v. Times News Papers Limited nebo rozhodnutí německého Spolkového ústavního soudu (BVerfG) ze dne 3. 6. 1980, 1 BvR 797/78 v případě Böll, který je potvrzován i judikaturou Evropského soudu pro lidská práva - dále jen "ESLP", např. rozhodnutí velkého senátu ze dne 17. 12. 2004 ve věci Pedersen a Badsgaard v. Dánsko).

Dalším obecným pravidlem, které lze dovodit z evropské judikatury, je, že chce-li kdokoliv zveřejnit o jiné osobě informaci difamačního charakteru, nelze jeho počínání považovat za rozumné či legitimní, pokud neprokáže, že měl rozumné důvody pro spoléhání se na pravdivost difamační informace, kterou šířil, a dále pokud prokáže, že podnikl řádné dostupné kroky k ověření pravdivosti takové informace, a to v míře a intenzitě, v níž mu bylo ověření informace přístupné, a konečně, pokud sám neměl důvod nevěřit, že difamační informace je nepravdivá.

Zveřejnění takové informace nelze považovat za rozumné i tehdy, pokud si šířitel informace neověří její pravdivost dotazem u osoby, které se informace týká, a nezveřejní i její stanovisko, s výjimkou nemožnosti takového postupu anebo tam, kde to zjevně nebylo nutné (Reynolds viz shora).

Důležité pro zvážení legitimního zveřejnění informace je zkoumání motivu zveřejnění. Legitimitu zveřejnění informace nelze dovodit, pokud byla dominantně motivována touhou poškodit difamovanou osobu, pokud šířitel sám informaci nevěřil anebo pokud ji poskytl bezohledně, aniž by se řádně staral o to, zda je či není pravdivá.

Tvrzená difamační fakta je třeba vždy posuzovat komplexně pod zorným úhlem mnoha hledisek, která lze vyjádřit v následujících bodech (shodně viz Amicus Curiae Opinion Benátské Komise ze dne 17. 3. 2004, CDL-AD(2004)011):

1. Závažnost obvinění. Čím závažnější obvinění je, tím více byla veřejnost dezinformována a difamovaná osoba poškozena, pokud tvrzení není pravdivé.
2. Povaha informace a uvážení, do jaké míry je předmětný problém záležitostí veřejného zájmu.
3. Zdroj informace. Někteří šířitelé informace nemají přímou znalost o události. Někteří mají vlastní důvody rozmělnit informaci anebo jsou placeni za své příběhy.
4. Vynaložené úsilí a konkrétní kroky k ověření pravdivosti informace.
5. Status informace. Obvinění již může být předmětem vyšetřování, které vyžaduje ohledy.

6. Naléhavost záležitosti. Zprávy jsou často komoditou podléhající rychlé zkáze.

7. Zda byl žádán komentář od stěžovatele (žalobce). Ten může mít informace, kterými jiní nedisponují nebo které nesdělili. Oslovení stěžovatele (žalobce) nemusí být vždy nutné.

8. Zda médií šířené sdělení obsahovalo podstatu události viděné očima stěžovatele (žalobce).

9. Tón sdělení šířeného médií. Původce mediálně šířené informace může iniciovat diskusi nebo vyšetřování. Nemusí prezentovat obvinění jako sdělování faktu.

10. Okolnosti zveřejnění včetně jeho načasování.

Pokud jde o hodnotící soudy, i přehánění a nadsázka, byť by byly i tvrdé, nečiní samy o sobě projev nedovoleným. Ani nepřipadnost názoru kritika z hlediska logiky a podjatost kritika nedovolují samy o sobě učinit závěr, že kritik vybočil z projevu, který lze označit za přiměřený. Pouze v případě, že jde o kritiku věcí či jednání osob veřejných, která zcela postrádá věcný základ a pro kterou nelze nalézt žádné zdůvodnění, je třeba považovat takovou kritiku za nepřiměřenou. Při tom je třeba vždy hodnotit celý projev uskutečňující se ve formě literárního, publicistického či jiného útvaru, nikdy nelze posuzovat toliko jednotlivý vytržený výrok anebo větu.

Teprve tehdy, když se takto chápaný svobodný projev dostane do konfliktu s jinými právními statky chráněnými ústavním pořádkem (imanentní omezení základních práv - viz nález sp. zn. Pl. ÚS 42/02, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 29, nález č. 42, vyhlášen pod č. 106/2003 Sb.) nebo zákony vydanými za účelem, pro který lze svobodný projev omezit ve smyslu čl. 17 odst. 4 Listiny (jde o práva a svobody druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti), nastanou podmínky pro to, aby byl konkrétní projev testován hledisky uvedenými shora. Při posuzování těchto požadavků je třeba v konkrétní věci zvažovat obecně i konkrétně ve věci se uplatňující a proti sobě stojící právní statky.

B) Čest a dobré jméno osoby jsou hodnoty náležející do kulturního dědictví naší civilizace mající kořeny v křesťanství a judaismu ("Vzácnější jest jméno dobré než bohatství veliké, přízeň lepší než stříbro a zlato." Kniha přísloví, kap. XXII v.1, Kaz. 7.1.). Jakkoliv se obsah a rozsah této hodnoty v čase mění, lze dospět k závěru, že její součástí jsou i ta pravidla, která se objevují v etických kodexech různých profesí, tj. i profese novinářů.

Čest je také integrální a důležitou součástí důstojnosti člověka. Formuje rovněž základ mnoha rozhodnutí činěných členy demokratické společnosti, která jsou fundamentální pro její dobré fungování. Čest hraje roli ve vztazích jako např. toho zaměstnavatele zaměstná, resp. pro koho pracovník chce pracovat, je rozhodující při úvaze o tom, kdo má postoupit do vyšších pracovních či funkčních pozic, čest je důležitá pro rozhodnutí o tom, s kým navázat obchodní vztahy nebo komu bude dán hlas v politickém životě. Je-li jednou čest pošpiněna neodpodstatněným obviněním vyjádřeným veřejně, a tím spíše v médiích, může být pověst a čest osoby poškozena navždy a zvláště pak v situaci, není-li dána možnost rehabilitace. Pokud taková situace nastane, prohrává jak osoba sama, tak i společnost. A právě proto nelze vycházet z toho, že ochrana pověsti, resp. cti, je záležitostí důležitou pouze pro dotčeného jednotlivce, případně jeho rodinu. Z těchto důvodů je ochrana pověsti, resp. cti, třeba vnímat i jako ochranu veřejného statku. Je proto ve veřejném zájmu, aby čest a pověst osob působících ve veřejném životě nebyla diskutována ve skutkově posunutých rovinách. Jak na poli politiky, tak ve sdělovacích prostředcích volič potřebuje být schopen rozeznat dobro od zla, aby nakonec mohl učinit informovaný výběr ve vztahu k politikovi i k médiím. Právě vzhledem k těmto úvahám smlouvy o lidských právech stejně jako Listina nepovažují svobodu projevu za absolutní právo (viz shora).

Základní právo na čest se uplatňuje ve více sférách. Jde o soukromou sféru, sféru společenskou, občanskou a profesionální, přičemž poslední tři lze označit za sociální sféru. V první sféře jde vlastně o ochranu soukromí, v jehož rámci se nepochybně také uplatňuje i právo na čest. Zásadně je věcí každého, co a v jakém rozsahu z této sféry uvolní jako informaci pro okolní svět. Jinými slovy, v tomto segmentu zpravidla platí informační sebeurčení, do kterého nelze zvenčí vstupovat.

Vrstva společenská, občanská a profesionální reflektují sociální povahu základních práv, resp. odrážejí fakt, že jednotlivec žije ve společenství a vstupuje s ostatními jeho členy do komunikace a skrze své chování, ba dokonce skrze své samotné bytí, ovlivňuje ostatní členy společenství. V tomto druhém pásmu nelze trvat na naprostém informačním sebeurčení, jinými slovy lze do tohoto pásma za určitých podmínek vstupovat. Sociální sféry tak mohou být narušeny proporcionálními vstupy uskutečňovanými za účelem ochrany zájmů společenství. Protože právo na osobní čest a dobrou pověst garantované čl. 10 odst. 1 Listiny (Úmluvou toto právo samostatně garantováno není) není omezené obyčejnými zákony, jejichž účel by Listina stanovila v podobě veřejných statků (tak jako např. u svobody projevu), je třeba potenciálně možná omezení tohoto práva hledat v kategorii imanentních omezení, tj. omezení plynoucích přímo z ústavního pořádku samotného. Takovéto imanentní omezení základního práva na čest lze nalézt i v požadavku ochrany svobodného projevu, který je také ústavně chráněn (viz shora).

V.

Při posouzení věci z ústavního pohledu vycházel Ústavní soud z toho, že stěžovatel jako novinář-komentátor je osobou působící ve veřejném životě a zejména jeho profesní činnost proto může být předmětem veřejné kritiky. Avšak pravdivost tvrzených faktů obsažených v kritickém projevu musí prokázat vedlejší účastník a jím projevený kritický názor podléhá testu z pohledu principu přiměřenosti.

Dále Ústavní soud posoudil výroky vedlejšího účastníka a dospěl k závěru, že až na výjimku právního hodnocení údajného chování stěžovatele se jednalo o tvrzení faktů.

Výroky vedlejšího účastníka tak, jak byla jejich pravdivost zjištěna vrchním soudem, podrobil Ústavní soud testu uvedenému pod sub IV.

Ad 1. Ústavní soud posoudil především východiska vrchního soudu, který své rozhodnutí založil na vyhodnocení žalovaných výroků vedlejšího účastníka tak, že žalovaný informoval novináře o sdělení generálního ředitele Č., a. s., pravdivě a rovněž jej uvedl jako zdroj svých informací. Pokud pak vedlejší účastník tyto výroky vyhodnotil jako korupci, šlo o jeho názor, který ze své povahy není přístupný důkazu pravdivosti.

Toto vyhodnocení výroků vedlejšího účastníka se Ústavnímu soudu jeví jako vadné. Již v prvním žalovaném výroku učiněném 29. 6. 1999 se vedlejší účastník neomezil na tlumočení informace, kterou obdržel od generálního ředitele Č., a. s. Ten vypovídal před vrchním soudem jako svědek. Svědek totiž nikdy nehovořil o "důvěrné smlouvě" stěžovatele s Č., a. s. Přitom užití označení "důvěrná smlouva", kterého použil vedlejší účastník v kontextu poskytnutí "důkazu" o korupci novináře, lze dle názoru Ústavního soudu hodnotit jako výrok obsahující tvrzení faktu, který měl posílit argumentaci k nekalosti údajného jednání stěžovatele. Informace generálního ředitele o smlouvách s novináři, jak vyplynulo z dokazování provedeného vrchním soudem, byla oproti tomu neutrální z hlediska hodnocení smluv s novináři.

Také z celkového kontextu poskytované informace (původně šlo o rozhovor k údajné korupci novinářů ze strany J. Z.) nelze dovodit závěr, že účelem poskytování informace bylo informovat o tom, co vedlejšímu účastníkovi sdělil generální ředitel Č., a. s.

Primárně je však důležité vyhodnocení toho, že není úkolem předsedy vlády poskytovat novinářům informace o sdělení generálního ředitele Č., a. s., byť šlo o obchodní společnost s výraznou majetkovou účastí státu. Nelze akceptovat, aby výroky předsedy vlády byly hodnoceny tak, jakoby byl mluvčím soukromé obchodní společnosti.

Srovnání vrchního soudu s tištěnými médii přejímanými "svodkami" Policie České republiky se jeví v tomto světle jako zcela nepřipadné. To proto, že významnou funkcí tištěných médií je právě poskytování nekomentovaných informací, tj. zpravodajství. List vlastněný soukromou právníčkou osobou má plné právo spoléhat se na pravdivost údajů obsažených v úředních záznamech Policie České republiky, neboť pravdivost úředních informací poskytovaných státními orgány je třeba presumovat z důvodů rozvedených níže. Vedlejší účastník však poskytl minimálně zprávu komentovanou a právě svým komentářem umocnil závažnost obvinění, které bylo obsaženo v jeho sdělení. Že šlo o obvinění závažné, dopadající do oblasti dobré pověsti a profesní cti stěžovatele ve smyslu novinářského kodexu, které zároveň mělo závažný existenční dopad pro stěžovatele, jasně vyplynulo z dokazování provedeného již před soudem prvního stupně.

Že závažnost obvinění přesáhla i osobní zájem stěžovatele, je rovněž zcela zřejmé, neboť sdělením byla zpochybněna komunita novinářů jako profesní skupina. Opět totiž nelze odhlížet od kontextu, v němž bylo sdělení předáváno, a od toho, že mělo posloužit jen jako příklad rozšířeného jevu - korupce novinářů. Vytvoření obrazu zkorumpovaných médií má ovšem na vztahy v občanské společnosti devastující účinek, neboť jednotlivci jsou při tvorbě svých názorů a jejich následném promítání do každodenního rozhodování zpravidla zcela odkázáni na informace pocházející z médií. Závažností obvinění proneseného vedleším účastníkem se však vrchní soud v těchto souvislostech vůbec nezabýval.

Ad 2. S tím, co bylo uvedeno sub ad 1, souvisí i posouzení povahy tohoto výroku a jeho vyhodnocení z hlediska veřejného zájmu. Jeho obsah - korupce mezi novináři s uvedením jednoho tzv. důkazu - je nepochybně záležitostí veřejného zájmu, a to již z důvodu uvedeného shora sub ad 1. Také množství mediálních zpráv, které reagovaly na výrok premiéra, o tom vypovídá.

Ad 3. Pokud jde o zdroj sdělení, vychází rozhodnutí vrchního soudu ze zjištění, že vedlejší účastník neměl přímou znalost o skutečnostech tvořících obsah jeho informace. Vrchní soud poté vyšel z naprosto nereálného a o pustý formalismus se opírajícího názoru, totiž z toho, že pokud vedlejšího účastníka informoval "statutární orgán", musí být jeho informace pravdivá, a nevěcně uzavřel, že ji nebylo třeba dále ověřovat. Odhlédl přitom od faktu, že Č., a. s., je

obrovská obchodní společnost a žádný generální ředitel nemůže být informován o veškerém dění v ní, a dále že je velmi nepravděpodobné, ba vyloučené, že bude informován dokonce o dění, které přímo nesouvisí s předmětem činnosti obchodní společnosti, anebo dokonce o dění, které časově předcházelo zastávání funkce konkrétní osobou.

Především však vrchní soud vůbec nehodnotil zjištěné skutečnosti vztahující se ke způsobu předání informace generálním ředitelem Č., a. s., vedlejšímu účastníkovi - předsedovi vlády. Z nepochybné části svědecké výpovědi generálního ředitele Č., a. s., (č. l. 138) vyplynulo, že předseda vlády se svědka na zaměstnávání novinářů dotazoval v "předpokojí po zasedání vlády", v době kolem půlnoci, a k druhému setkání obou mužů, které mělo trvat pár vteřin, došlo na blíže neurčené recepci, kde generální ředitel Č., a. s., předsedu vlády, jak se posléze ukázalo, mylně informoval o tom, že smlouvu se stěžovatelem zrušil.

Čas, způsob a místa předávání "informací" nepochybně ovlivnily jejich kvalitu ve smyslu jejich přesnosti a z ní se odvíjející pravdivosti. Z následného prověření obsahu sdělení skutečně informovaným odborným aparátem Č., a. s., také vyplynula jejich obsahová nepravdivost.

Ústavní soud má za to, že informace osob zastávajících vysoké ústavní funkce poskytované veřejnosti se nemohou opírat o zdroj v podobě ústního podání v podmínkách, které v každém rozumném člověku vyvolají přinejmenším podezření z toho, že osoba informaci poskytující mohla díky času, místu, popř. atmosféře nabýt dojmu, že nejde o žádnou závažnou informaci a tomu přizpůsobila míru pečlivosti. Stejně tak je třeba vzít v úvahu, že osoba poskytující informaci, stejně jako osoba ji přijímající, mohla být buď vyčerpaná po dlouhé pracovní zátěži (první setkání obou aktérů) nebo rozptýlená společenskou atmosférou události - recepce, již se zúčastnila. Ústavní soud je přesvědčen o tom, že informace poskytované vysokými ústavními činiteli obsahující tak výbušný potenciál jako v tomto případě by měly být seriózně ověřovány jejich odbornými aparáty předtím, než budou veřejně sdělovány, což se v daném případě evidentně nestalo.

Vrchní soud také nehodnotil výrok vedlejšího účastníka z hlediska kontextu politické situace ve státě, resp. pod zorným úhlem politického programu vlády, jejímž předsedou v té době vedlejší účastník byl. Jedním z hlavních bodů politického programu tehdejší vlády byl totiž boj s korupcí. Tento jistě veřejně velmi prospěšný politický program tvoří však zároveň kontext dané věci a je třeba jej vyhodnotit v rámci hodnocení motivace vedlejšího účastníka k předání sdělení. Plnění politického programu by nepochybně mohlo být silným motivem pro poskytnutí informace. Kontext pro vyhodnocení motivu musí také tvořit vyhodnocení pravdivosti sdělení vedlejšího účastníka, které mělo obdobný obsah ve vztahu k J. Z., neboť toto sdělení je neoddělitelně kontextuálně svázáno s posuzovaným výrokem.

Ad 4. Na rozdíl od vrchního soudu, a to z důvodů uvedených sub ad 3., hodnotí Ústavní soud prokázaně vynaložené úsilí vedlejšího účastníka k ověření pravdivosti jeho následného výroku jako zcela neadekvátní vzhledem k difamačnímu potenciálu obsaženému v něm. Prokázané úsilí naopak hodnotí jako neadekvátní ve vztahu k možnostem vedlejšího účastníka ověřit si pravdivost informace. Vedlejší účastník se v té době mohl spolehnout na spolupráci obrovského administrativního aparátu, který pro něj zajišťoval nebo zajišťovat mohl podklady pro veřejná vystoupení.

Ad 5. Status informace byl vysvětlen pod bodem III. tohoto nálezu, tj. jako jednání ultra vires ve vztahu ke kompetencím vlády České republiky. Vybočení z kompetencí vlády však vždy má a mělo i v tomto případě závažné důsledky. Informacím poskytovaným předsedou vlády je ze strany občanů státu vždy přikládána větší váha než informacím pocházejícím od jiných osob, včetně médií. Občan demokratického právního státu od ústavních činitelů zcela přirozeně očekává pravdivé informace a dále očekává, že ústavní činitelé budou zachovávat naprostý respekt k jednotlivým osobám - členům občanské společnosti.

Uvedený princip je také východiskem, z něhož se odvíjí samotná idea demokratického právního státu. Zmíněný a právem očekávaný respekt samozřejmě zcela vylučuje difamaci jednotlivců státní mocí (jejímiž reprezentanty ústavní činitelé jsou). Představitelé státní moci jsou proto povinni zveřejňovat jen skutkově důkladně prověřené informace, které se navíc vztahují toliko k věcem, které spadají do jím kompetenčně vymezené oblasti. Nemá-li ústavní činitel svá tvrzení faktů důkladně prověřena co do pravdivosti, není oprávněn je zveřejnit. Tato východiska platí tím spíše v případě tvrzení faktů, která hrozí difamovat jednotlivé osoby, byť tyto vystupují ve věcech veřejných.

Bez dodržování této základní náležitosti nemůže fungovat žádný stát, který má být považován za demokratický a právní. Difamace jednotlivců představiteli státní moci a z ní plynoucí dezinformace všech členů společnosti je naopak technikou dobře známou totalitním režimům. Proto i zkušenost z období před rokem 1989 velí, že je třeba velmi důsledně trvat na dodržování svrchu uvedených principů, což vrchní soud pominul.

Ad 6. Vyhodnocení časové naléhavosti informace poskytnuté vedleším účastníkem je třeba provést v rámci úvah uvedených svrchu, zejména těch, které jsou obsaženy sub ad 4, 5.

Ad 7. Otázku, zda vedlejší účastník žádal komentář stěžovatele ke svému zamýšlenému sdělení, si vrchní soud vůbec nepoložil, a proto se tímto aspektem samozřejmě nezabýval. Byť lze připustit, že vedlejší účastník stěžovatelův

komentář nemusel vyžadovat, platil by tento závěr jen tehdy, pokud by býval ověřoval pravdivost obsahu zamýšleného sdělení způsobu naznačenými výše. Totéž platí i pro hodnocení rozhodnutí vrchního soudu pod zorným úhlem bodu 8 svrchu naznačeného testu.

Ad 9. Tón prvního žalovaného výroku vedlejšího účastníka byl oznamovací. Navíc vedlejší účastník své tvrzení uvedl větou: "Když si přejete neustále nějaké konkrétní důkazy o korupci novinářů, dovolte, abych vám jeden dal.". V jeho výroku nelze nalézt ani náznak pochyb, které by bylo možno vyložit jako výzvu k následné diskusi o údajné zkorumpovanosti novinářů. Avšak z důvodů uvedených sub ad 5 nelze u osoby zastávající ústavní funkci připustit, že by, byť položením řečnických otázek, směla iniciovat diskusi na úkor cti a pověsti soukromé osoby. Takový postup, a pouze s velkou dávkou opatrnosti, lze za určitých okolností připustit např. u investigativní žurnalistiky. Funkce předsedy vlády však není srovnatelná s účelem činnosti investigativního novináře.

Ad 10. Okolnostmi, za nichž byl první žalovaný výrok pronesen, se vrchní soud ve smyslu svrchu uvedeném, zejm. sub ad 3 a 5, vůbec nezabýval a i z tohoto důvodu je třeba považovat jeho závěry za vadné.

Na závěr testovaného prvního výroku vedlejšího účastníka Ústavní soud uvádí, vypůjčuje si slova spisovatele pronikajícího hluboko pod povrch událostí a věcí, že obecné soudy, které budou ve věci znovu rozhodovat, by měly mít na paměti, že i půda pouhého zjišťování faktů je rozbahněná a kluzká a je obtížné se na ní udržet. Ani fakt není totiž něčím jasným a nepředpojatým (Salman, Rushdie, esej "Když vězněm jsou fakta", MFD 25. 6. 2005, E-II).

Pokud jde o hodnocení rozhodnutí vrchního soudu vztahující se k tvrzením vedlejšího účastníka učiněným dne 30. 6. 1999 v České televizi, 3. 7. 1999 v Radiožurnálu a 16. 7. 1999 na tiskové konferenci v Lidovém domě, jde v tomto rozsahu o rozhodnutí nepřezkoumatelné, neboť je prakticky neodůvodněné, případně jen paušálně odůvodněné, aniž by byly jednotlivé výroky analyzovány, byť se od výroku proneseného vedlejší účastníkem dne 29. 6. 1999, tedy od výroku prvního, liší, a nadto byly proneseny v situaci významně odlišné než výrok první.

V případě druhého výroku tak bude zapotřebí především zhodnotit to, že vedlejší účastník zcela opominul reprodukovat vysvětlující omluvu generálního ředitele Č., a. s., publikovanou spolu s vyjádřením mluvčího Č., a. s., o němž se zmínil, a stejně opominul vypořádat se s publikovaným vyjádřením stěžovatele samotného. Pokud by všechna tato vyjádření vedlejší účastník poctivě zmínil, nemohl by dále klást řečnické otázky, jejichž účel pak nemůže Ústavní soud nalézt v ničem jiném než v pokračování zpochybnění cti a dobré pověsti stěžovatele.

Ve třetím případě přidal vedlejší účastník k vyličení geneze svého obvinění ve vztahu ke stěžovateli ještě informaci o obsahu pořadu Na hraně vysílaném v České televizi dne 22. 3. 1999. Tato informace rovněž představuje skutkové tvrzení, které však, jak z obsahu spisu vyplývá, nebylo pravdivé. Vedlejší účastník totiž uvedl, že ekologický aktivista obvinil stěžovatele, že píše pro Č., a. s., za peníze Č., a. s., články ve prospěch jaderné energetiky. Jak však Ústavní soud ze spisu zjistil, ekologický aktivista J. B. toliko uvedl, že články stěžovatele tiskne Č., a. s., jako placenou reklamu. Toto nepravdivé skutkové tvrzení uvedené vedlejší účastníkem ve spojení s v té době již zcela spolehlivě vyvráceným původním sdělením generálního ředitele Č., a. s., tj. po jeho omluvě, která byla vedlejšímu účastníkovi již dobře známa, samo o sobě představuje výrazný zásah do cti a pověsti stěžovatele. Také svědčí o tom, že vedlejší účastník odmítl zcela nepochopitelně vzít na vědomí vysvětlení a omluvu generálního ředitele Č., a. s., když začal provádět jakousi kvazianalýzu kroků generálního ředitele Č., a. s., v jejímž závěru, bez jakéhokoli opodstatnění, zpochybnil pravdivost omluvy, a naopak pracoval pouze s jeho původními nepravdivými informacemi. Nabízí se otázka, kterou bude třeba vyhodnotit, a to, zda naopak přidáním nepravdivé informace o obsahu pořadu Na hraně nemělo být kompenzováno objektivně slábnoucí vyznění původních informací poskytovaných vedlejší účastníkem na základě původních nepravdivých sdělení ze strany generálního ředitele Č., a. s. Tuto otázku si vrchní soud opět nepoložil, ačkoli pro hodnocení třetího výroku v jeho komplexnosti a v kontextu, v němž byl pronesen, bylo její zodpovězení nezbytné.

Pokud jde o čtvrtý výrok, vedlejší účastník zopakoval nepravdivé tvrzení o obsahu televizního pořadu Na hraně a zopakoval svou verzi sledu událostí a vše pak označil za "naprosto jasné argumenty", o které se opírá. To vše v odpovědi na stěžovatelovu otázku, zda existují důkazy o jeho korupci. Tentokrát zcela vynechal zmínku o dementi poskytnutém společností Č., a. s., omluvu jejího generálního ředitele, jakož i vyjádření samotného stěžovatele. I tyto souvislosti zůstaly stranou pozornosti a hodnocení vrchním soudem.

Při posouzení vyjádření vedlejšího účastníka, které učinil v rámci prvního výroku o tom, že jím popsané jednání pokládá za formu korupce, Ústavní soud uvádí, že lze souhlasit s vrchním soudem potud, že šlo vyslovení názoru, jehož pravdivost nelze zásadně ověřovat. Nelze však přehlížet, že šlo o vyslovení specifického názoru, tj. právního názoru. Přiměřenost vysloveného názoru zkoumat lze, ba je nutné ji testovat, avšak vrchní soud se o provedení tohoto testu ani nepokusil. Přitom je zjevné, že i při hodnocení přiměřenosti vysloveného právního názoru je třeba přihlížet k tehdejšímu funkčnímu postavení vedlejšího účastníka.

Omyly v právním hodnocení údajného skutku stěžovatele jsou v případě vedlejšího účastníka stěží tolerovatelné. Ve vládě, které předsedal, v té době působilo několik právníků, s nimiž měl možnost, ba povinnost, věc konzultovat, nehledě k žádoucím, ba povinným konzultacím s odborným aparátem úřadu vlády. Jinak řečeno, zvýšené nároky na přiměřenost názoru vedlejšího účastníka se opět odvíjejí od jeho tehdejšího funkčního postavení a nelze na ně vztahovat parametry uplatňované např. na média, jimž lze jistou míru nepřesnosti v právním hodnocení skutků osob, o nichž referují, tolerovat, byť ani v tomto případě nemůže jít o toleranci bezbřehou. Zda vedlejší účastník vedl nějaké konzultace k právní kvalifikaci údajného jednání stěžovatele s právními odborníky, však obecnými soudy zjišťováno nebylo. Ze všech svrchu uvedených důvodů a při vážení významu svobodného projevu ze strany jedné a významu cti a pověsti osob ze strany druhé musí Ústavní soud konstatovat, že rozsudek vrchního soudu zcela ignoroval význam statku uvedeného posléze, což vyústilo ve flagrantní zásah do subjektivního práva stěžovatele v podobě základního práva na ochranu cti a dobré pověsti, které garantuje čl. 10 odst. 1 Listiny.

Projev vedlejšího účastníka neobstál v testu provedeném Ústavním soudem, resp. neobstálo proto ani rozhodnutí vrchního soudu, které jej aprobovalo, a to jak ve směru hodnocení pravdivosti žalovaných výroků co do tvrzených faktů, tak co do přiměřenosti vysloveného názoru. Vrchní soud neposkytl ochranu cti a dobré pověsti stěžovatele a pro Ústavní soud překvapivě poskytl ochranu základnímu právu vedlejšího účastníka na svobodný projev, ač toto právo bylo v daném případě vykonáváno v rozporu s celou řadou principů, jejichž dodržování podmiňuje poskytnutí ochrany tomuto právu.

Pro hodnocení rozhodnutí Nejvyššího soudu, kterým bylo zamítnuto dovolání stěžovatele, platí, že pokračovalo v zásahu do základních práv stěžovatele. Ústavní soud považuje za nutné podotknout, že nerozumí odůvodnění tohoto rozhodnutí, které je sestaveno z citátů ze soudní judikatury převážně z 80. let minulého století a připomíná spíše postmoderní koláž otevřenou mnohým interpretacím než odůvodnění soudního rozhodnutí ve smyslu posouzení konkrétního případu ve světle ústavních hodnot a principů vykládaných v kontextu soudobé evropské judikatury k obdobným věcem. Z té je také patrné, jak se přístupy jednotlivých evropských států při výkladu principů uplatňovaných při řešení střetu práva na svobodný projev a práva na čest a dobrou pověst sblížují. Protože Nejvyšší soud svrchu naznačeným nárokům nedostál, bylo třeba zrušit i jeho rozhodnutí.

Ústavní soud s ohledem na shora uvedené ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) ve spojení s odst. 3 písm. a) zákona o Ústavním soudu vyhověl a napadená rozhodnutí zrušil, neboť shledal, že rozhodnutí Vrchního soudu v Praze a Nejvyššího soudu porušují základní právo stěžovatele garantované čl. 10 odst. 1 Listiny.

Odlišné stanovisko soudkyně Michaely Židlické k odůvodnění nálezu

S výroky nálezu souhlasím, nicméně považuji za prospěšné vyjádřit se touto formou k otázce, již považuji za zásadní a jež zůstala v odůvodnění nálezu stranou pozornosti.

V daném případě tvořil podstatu problému právní názor Vrchního soudu v Praze, že informace zveřejněná vedlejším účastníkem, Ing. M. Z., byla pravdivá, a tedy nezpůsobila zapříčinit neoprávněný zásah do osobnostních práv stěžovatele. Vrchní soud dovodil, že vedlejší účastník tím, že uvedl zdroj informace, pouze pravdivě reprodukoval obsah svého rozhovoru s Ing. Č.; na tom nic nemění skutečnost, že se informace poskytnutá Ing. Č. ukázala jako nepravdivá. Takový výklad je ovšem z ústavněprávního hlediska neakceptovatelný, neboť upřednostňuje formální výrokovou logiku před reálným smyslem sdělení, tak jak je vnímán jeho adresáty, a přehlíží možné negativní dopady takového jednání na osobnostní sféru stěžovatele.

Výrok vedlejšího účastníka, s odhlédnutím od jeho hodnotových soudů, je možno považovat za pravdivý z hlediska výrokové logiky, nicméně nelze přehlédnout, že zcela postrádá úplnost, jež je pro posouzení pravdivosti informace v jejím materiálním smyslu rozhodující. V příjemcích informace zprostředkované vedlejším účastníkem byl vzbuzen mylný dojem, že i informace, již poskytl vedlejšímu účastníkovi Ing. Č., je pravdivá, neboť sdělení vedlejšího účastníka neobsahovalo ani náznak toho, že by tomu tak nemuselo být. Je zcela nerozhodné, zda vedlejší účastník měl či mohl ověřit skutečný stav věci, neboť odpovědnost za neoprávněný zásah do osobnostních práv je odpovědností objektivní, jež zavinění v žádném z jeho forem nevyžaduje.

O tom, že se celý incident mohl negativně promítnout do osobnostní sféry stěžovatele, není nejmenších pochyb. I z tohoto důvodu nelze akceptovat výklad provedený vrchním soudem, neboť by to ústilo v situaci, kdy by za reálné existující zásah do osobnostních práv stěžovatele nebyla odpovědná ani osoba, jež výrok pronesla, ani osoba, jež k němu zavdala podnět, neboť její sdělení bylo neveřejné, a nebylo by tak zřejmě možné dovozovat příčinnou souvislost mezi jednáním osoby informací sdělující a následným zásahem do osobnostních práv.

K omezení základních práv či svobod, i když jejich ústavní úprava omezení nepředpokládá, může dojít v případě jejich kolize. V těchto situacích je nutné stanovit podmínky, za splnění kterých má prioritu jedno základní právo či

svoboda, a za splnění kterých jiné. Základní je v této souvislosti maxima, podle které základní právo či svobodu lze omezit pouze v zájmu jiného základního práva či svobody (nález Ústavního soudu ze dne 17. 2. 1999 sp. zn. Pl. ÚS 16/98, Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu, svazek 13, nález č. 25, vyhlášen pod č. 68/1999 Sb.). V případě poměrování dvou základních práv a svobod je nutno s ohledem na čl. 4 odst. 4 Listiny základních práv a svobod vždy šetřit podstatu a smysl práva, jež má ustoupit právu jinému. Výklad provedený Vrchním soudem v Praze tuto základní podmínku nesplňuje, neboť poskytuje ochranu projevu vedlejšího účastníka, odhlížeje od skutečného významu jeho sdělení, a umožňuje, aby byl stěžovatel zbaven možnosti bránit se proti reálně existujícímu zásahu do svého základního práva na ochranu své cti a dobrého jména ve smyslu čl. 10 Listiny základních práv a svobod. Z tohoto důvodu jsem hlasovala pro zrušení napadeného rozhodnutí Vrchního soudu v Praze, jakož i Nejvyššího soudu, který výše uvedený deficit ústavnosti nerozpoznal.

ČESKÁ REPUBLIKA
ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Městský soud v Praze jako soud odvolací rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Tomáše Novosada a soudců JUDr. Heleny Karetové a Mgr. Hynka Zoubka ve věci žalobkyně: **Terezie Kaslová**, [redacted] zast. JUDr. Františkem Vyskočilem, Ph.D., advokátem, se sídlem v Praze 1, Voršílská 10, proti žalované: **Česká republika – Kancelář prezidenta republiky**, se sídlem v Praze 1, Hrad, I. nádvoří 1, zast. JUDr. Markem Nespalou, advokátem, se sídlem v Praze 2, Vyšehradská 21, **o ochranu osobnosti**, k odvolání žalované proti rozsudku Obvodního soudu pro Prahu 1 ze dne 2. března 2016, č. j. 26 C 34/2015 - 82,

t a k t o :

I. Rozsudek soudu I. stupně **se** ve výroku I. **potvrzuje** v části, v níž je žalovaná povinna do 7 dnů od právní moci tohoto rozsudku zaslat na adresu žalobkyně prostřednictvím držitele poštovní licence doporučený dopis, který bude označen aktuálním datem a podepsán osobou oprávněnou jednat za žalovanou, následujícího znění:

Dne 27. ledna 2015 uvedl prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman v projevu předneseném u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětimi tento výrok: „Jeden z největších českých novinářů Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise Přítomnost článek s titulkem „Hitler je gentleman“. Dále na tiskové konferenci dne 4. února 2015 prezident České republiky pan Ing. Miloš Zeman uvedl: „Na vlastní oči jsem viděl článek Ferdinanda Peroutky, kde bylo napsáno „Hitler je přece gentleman“.
Ferdinand Peroutka není autorem článku pod názvem „Hitler je gentleman“, případně článku pod názvem „Hitler je přece gentleman“.
Česká republika se za tyto dehonestující výroky omlouvá.

výkonu své prezidentské funkce, a tudíž se jeho jednání žalované přičítá. Žalobkyně žádala zaslání omluvného dopisu a uveřejnění omluvy na stránkách www.hrad.cz ve znění uvedeném ve výrocih rozsudku soudu I. stupně v záhlaví označeného (dále také jen „napadený rozsudek“).

Žalovaná navrhovala zamítnutí žaloby. V prvé řadě namítala nedostatek pravomoci soudu případně nedostatek své pasivní věcné legitimace. Prezident republiky není ze své funkce odpovědný (princip indemnity), a tudíž nemůže být ani jeho jednání přičítáno státu. Dále pak žalovaná namítala, že význam Ferdinanda Peroutky ona ani Prezident nikdy nezpochybňovali, ovšem že Peroutka je i po své smrti osobou veřejného zájmu, která musí snést větší míru kritiky. Z několika dalších Peroutkových článků (které k důkazu označila) lze dle ní dovodit Peroutkovo selhání. Dále pak žalovaná upozorňuje, že žalobkyně měla širokou možnost přednést veřejně své (proti)argumenty, čímž případně zjednala nápravu lépe než soudní cestou.

Soud I. stupně napadeným rozsudkem žalobě vyhověl v celém rozsahu, tj. výroky I. a II. uložil žalované zaslat žalobkyni doporučený dopis obsahující omluvu za veškerá Sdělení a zveřejnit tuto omluvu na stránkách www.hrad.cz po dobu třiceti dnů. Výrokem III. pak soud I. stupně uložil žalované nahradit žalobkyni náklady řízení. Takto soud I. stupně rozhodl na základě skutkových zjištění a právní argumentace uvedených v písemném odůvodnění napadeného rozsudku, na něž se pro stručnost v podrobnostech poukazuje. Krátce řečeno: Soud I. stupně shledal pasivní legitimaci žalované, které přičetl Sdělení Prezidenta, neboť tato byla pronesena při výkonu prezidentské funkce. Sdělení uznal za dehonestující, neboť nejsou pravdivá resp. nemají pravdivý základ.

Rozsudek soudu I. stupně napadla v celém rozsahu včasným a přípustným odvoláním žalovaná. Opětovně obsírně vysvětluje, z jakých důvodů není žalovaná ve věci pasivně věcně legitimována. Žalobkyně obešla princip indemnity (tj. neodpovědnosti prezidenta republiky) tím, že žalovala Českou republiku namísto Prezidenta. Též závěr, že za žalovanou jedná ve věci Kancelář prezidenta republiky, je nesprávný, šablonovitý. Teze, že jestliže není odpovědný prezident republiky, přechází odpovědnost na stát, je absurdní. Pokud totiž podle čl. 54 odst. 3 Ústavy prezident republiky není ze své funkce odpovědný, nemůže porušit právní povinnost, a pak není co přičítat státu, tedy žalované. Odčinění nemajetkové osobnostní újmy v soukromoprávních vztazích je nepřenosné a může stíhat jen původce újmy. Stran merita věci pak žalovaná zmiňuje, že prvním, kdo se vyslovil o původcovství obratu „Hitler je gentleman“ stejně, jako následně Prezident, byl již dne 17. 3. 2002 tehdejší ministr kultury Pavel Dostál v pořadu České televize. Hodnotící soudy pronesené prezidentem republiky jsou co do základu pravdivé, jak žalovaná dokládala články označenými již v řízení před soudem I. stupně; již tento soud je měl k důkazu provést a zabývat se jimi ve všech souvislostech. Smyslem Prezidentova projevu bylo mj. upozornit na to, že ani v době nastupujícího fašismu ve 2. polovině 30. let minulého století nebylo toto riziko vnímáno většinou tehdejších evropských elit dostatečně obezřetně. Prezident nikdy nezpochybňoval Peroutkův význam, hodnotu jeho osobnosti a postoj k totalitním režimům, ovšem právě i ostatní v projevu zmiňovaní (Churchill a Hamsun) prohlédli až následně, a to je podstatou Prezidentova hodnotícího soudu. Konečně se soud I. stupně nevypořádal dostatečně s otázkou svépomoci, neboť po výrocih Prezidenta se zvedla mediální vlna dehonestující naopak Prezidenta a Ferdinand Peroutka se dostal do povědomí nejširší veřejnosti jako národní hrdina.

Žalobkyně se k odvolání stručně vyjádřila v průběhu jednání před odvolacím soudem, odmítla námítky žalované a navrhla potvrzení napadeného rozsudku.

Odvolací soud přezkoumal napadený rozsudek (§ 212 a § 212a o. s. ř.), jakož i řízení, které jeho vydání předcházelo, a dospěl k závěru, že odvolání je částečně důvodné.

Ke správně přijatému závěru o skutkovém stavu věci soudem I. stupně je třeba doplnit skutková zjištění učiněná soudem odvolacím na základě níže uvedených listinných důkazů, které odvolací soud dílem zopakoval v souladu s ust. § 213 odst. 2 o. s. ř. (přepis Projevu Prezidenta) a dílem jimi doplnil dokazování postupem dle ust. § 213 odst. 4 o. s. ř. (důkazy dále uvedené). Článek Ferdinanda Peroutky vydaný v Lidových novinách dne 23. 7. 1939 s názvem *Čím je nám národní souručenství* byl odvolacím soudem k důkazu proveden v souladu s ust. § 213a odst. 1 o. s. ř.

Kromě správných zjištění podávajících se z napadeného rozsudku k Projevu a jeho obsahu se doplňuje, že v úvodu Prezident sdělil, že „smyslem našeho setkání není jenom nebo především vzpomínka na minulost, ale úvahy o budoucnosti, to jest hledání cest, aby se holocaust neopakoval.“ (*přepis Projevu uveřejněný na stránkách www.hrad.cz*).

Ferdinand Peroutka je autorem článků s názvy *Nový poměr k Německu, Češi, Němci a židé a Dynamický život* (což je mezi účastníky řízení nesporné, jak při jednání před odvolacím soudem vyplynulo).

V článku *Nový poměr k Německu* (který byl v Přítomnosti podle obsahu vydán na konci roku 1938) se Ferdinand Peroutka věnuje novému poměru ve vztahu mezi Německem a Československem a mezi Francií s Anglií a Československem po Mnichovské dohodě a následkům této dohody. Apeluje na to, aby vnitřní politický zápas v Československu neměl vliv na vztah země k Německu, vyčítá Anglii a Francii Mnichovskou dohodu a uvádí, že proti Německu se pokládáme za odzbrojené, že nebudeme dělat žádnou nebezpečnou politiku a že zachováme slib loyality k Německu. Doslova pak Peroutka uvádí:

„Nový poměr k Německu nemusí vláda nařizovat násilím; v tomto realistickém národě stačí prostě apel k rozumu; kdyby kdokoliv jiný seděl na místě dnešní vlády, nepočínal by si jinak. Vypočítali jsme si, že dvakrát dvě jsou čtyři, že nemající spojenců, s nimiž bychom se mohli sousedu opřít, musíme nějakým způsobem dělat politiku s ním. Je možno, že všelicos jiného by lépe znělo českému uchu, které už vyklo jiným tónům: ale na konci nějakého toho pěkně sestaveného souvětí by činila zkáza.“, a

„My, milí pánové, budeme teď dělat politiku nacionálního egoismu, jak jste nás tomu v týdenním zářijovém kursu tak pěkně naučili. Poslové od těch, kteří nám ublížili, jezdili by k nám marně. Žádný pozdě probuzený idealismus neudělá na nás dojem.“, a „My můžeme Němcům beze vší přetvářky a beze vší lsti a se zachováním důstojnosti vyložit, že náš vlastní zájem nás nyní vskutku vede ke spolupráci s nimi.“, a

„V loyálním styku s německou říší chceme pracovat pro další život svého národa na prostoru, který nám zůstal.“.

V článku *Češi, Němci a židé* (který byl v Přítomnosti vydán dne 22. 2. 1939) reaguje Ferdinand Peroutka na část dopisu německého studenta, který v něm psal o tom, že židovstvo zhanobilo jejich (tj. německé) staré svaté ideály, kazilo jejich hezkou řeč a jejich národu bralo chléb. Zde Peroutka při zamýšlení se nad židovskou otázkou a při vysvětlování, v čem je odlišná ve vztahu k německým a českým židům, ve vztahu k asimilovaným a neasimilovaným židům případně ve vztahu k bohatým a chudým židům, mj. uvádí:

„Abych předem řekl, co si myslím: rozdílnost v tónu mezi Čechem a Němcem, hovořícími o židovské otázce, nepochybně spočívá na rozdílné, kterou ti i oni s židovským elementem udělali. Každý organismus brání se otravě cizí látkou. Lze předpokládat, že roztok

židovského elementu v německém životě byl tak silný, že na to německý organismus reagoval jako na otravu. Proč tomu tak bylo, proč židovský podíl na bývalém německém životě byl tak velký, proč židovstvo v určité době špelo za německou kulturou a civilizací jako mouchy za světlem, to je snad jedna ze záhad historie.“, a

„Ale v celku může mít německý student pravdu. Počet německých spisovatelů a žurnalistů v Německu byl přílišný, daleko větší než v kterémkoli jiném národě, přímo senační počet. Jejich jazykové výkony, brány v celku, podstatně oddálily němčinu od její klasické podoby. Styl židovského německého spisovatele hlavně v době expresionismu podobal se břečce, ve které plavou neznámé substance, styl pak typického německého žurnalisty, který dovedl udělat feuilleton ze všeho na světě, páchl na dálku jako pomáda.“, a

„Židovských spisovatelů a žurnalistů bylo v Německu příliš mnoho, aby se dali asimilovat německým duchem a prostředím. Spíše tam žili v přesile, a posilující se navzájem, zachovali si své zvláštnosti. Jest věci Němců samých, jak to chtějí posuzovat se stanoviska svého národního bytí. Ale je pravda, že polévka byla přesolena.“, a

„Musím učinit jedno přiznání: Nemám žádného talentu k antisemitismu, ale při pohledu na bývalou německou literaturu několikrát jsem si pomyslel, že by ve mně mohlo vzniknout pokušení kulturního antisemitismu, kdyby, podobně jako tam, málo asimilovaní Židé se zmocnili ducha naší literatury a našich novin a kdyby svými způsoby a svým myšlením zastírali naše způsoby vlastní a přehlušovali ráz myšlení našeho. Avšak poměry u nás jsou takové, že naši řeč nekazí židé, ale večerníky, a že když někdy myslíme špatně, jsou to ryze české a arijské chyby.“, a

„Od té doby více židovských spisovatelů uznalo český prapor za svůj, ale, srovnáme-li to s německými poměry, nebylo to nikdy více než kapka a my jsme si v kultuře vždy žili vlastním způsobem. Proto je nám snadno mluvit v tomto punktu o židovské otázce bez hněvu: v kultuře jsme skrze židy neutrpěli žádných škod.“, a

„V Rakousku - Uhersku spojili se bohatí a dopředu spějící židé s Němci a Maďary proti nám. Němečtí židovští žurnalisté využívali všeho svého nemalého umu proti naší věci. Věru nemáme žádnou příčinu být vděčnými německým židům ani povinnost je ochraňovat a jestliže se nyní snažíme věc českých židů od nich spravedlivě oddělit, je to založeno na nemilých historických vzpomínkách na německé židy.“, a

„Českých židů bylo tedy mezi námi tak málo, že nemohli mít vliv na naše osudy; jejich poměr byl poměrný počet k prostředí, tj. jenž z židovské otázky dělá něco jiného pro nás a pro Němce. Můžeme vzít za pravidlo, že každý, málo asimilovanými židovskými živly přesycený národ, projevuje dříve nebo později sklon k antisemitismu; myslím, že nakonec se Židé nedočkají ničeho dobrého ani v Americe, kam nyní houfně směřují.“, a

„Myslím, že jednou bude poměr k židům přezkoumáván se značným lomozem i v Rusku, kde procentu židů na vedoucích místech je nadměrné.“, a

„Na druhé straně třeba uznat, že německým očím mnohé mohlo připadat jinak než našim. Naši čeští židé po staletí žili na českém venkově a stali se Čechy docela přirozenou cestou. V Berlíně však a ve Vídni každý mohl postřehnout silné vrstvy neasimilovaných, z východu teprve nedávno přišedších židů. Jejich vliv byl neúměrný, srovnáme-li to s našimi poměry. Po té stránce vždy může budít podiv historie Rakouska po válce. Tento stát byl několik let ovládnán dvěma Židy, o nichž jest holá pravda, že zbohatli na neštěstí a bídě jiných. ... Byla to vláda dravých rytířů inflace, toho nejnesympatičtějšího typu na světě. Aby neštěstí bylo dovršeno, přistěhoval se pak z Maďarska do Vídne třetí žid, jménem Békkesy, který za krátkou dobu svou hnusnou teroristickou a vyděračskou žurnalistikou ovládl zbytek. Je těžko chtít zasednou na soudnou stolicí nad lidem, který to snášel s hněvem.“, a konečně

„Řekl jsem úvodem, že tentokrát nebudu mluvit o ideálech, nýbrž o faktech. Pokládám za fakt, že židovská otázka měla jinou podobu v našem a v německém prostředí a že se z toho musí vykládat i odlišný přízvuk, se kterým o ni my a Němci mluvíme. Poněvadž se blíží asi

chvíle, kdy mezi Čechy a Němci bude zahájen dialog o židovských věcech, myslím, že tato odlišnost měla by být předem vyložena. Pokusil jsem se o to.“

Článek *Dynamický život* (který byl v Přítomnosti vydán dne 26. 4. 1939) vyšel u příležitosti padesátých narozenin Adolfa Hitlera. Peroutka v něm zmiňuje Hitlerovy úspěchy, zdůrazňuje, že uvádí fakta a nikoli úsudky na faktech nezávislé, zamýšlí se nad skutečným poměrem německého národa k vůdci (a dospívá k závěru, že Hitler je nejskutečnějším reprezentantem svého národa, čímž se vysvětluje jeho závratný vzestup k moci) a zvažuje, jaký poměr k Hitlerovi mohou mít neněmecké národy, jichž se stal v poslední době „protektorem, ochráncem nebo něčím podobným“. Dospívá pak k závěru, že nikdo nemůže být Čechem a Němcem zároveň a že tedy oba národy mohou mít společné státní představitele, avšak nemohou mít společné národní hrdiny. Tedy Hitler jedněm zůstává vůdcem národním i státním a druhým jen státním, přičemž za české národní vůdce označuje Peroutka prezidenta Dr. Emila Háchu a předsedu Národního souručenství Adolfa Hrubého. Výslovně pak Peroutka mj. uvádí:

„Německá říše oslavila padesáté narozeniny svého Vůdce Adolfa Hitlera způsobem, který odpovídá všem oněm pronikavým úspěchům, jež tento muž za pouhých šest let své vlády svému národu přinesl. Jak dnes věci stojí, nemají Němci nikoho, koho by ve své Walhalle, ve své galerii národních hrdinů postavili výše. Odčinil v rekordním čase většinu následků německé porážky před dvaceti lety; ze státu o jehož mínění se versaillští vítězové po mnoho let jen nedostí upřímně a nedbale zajímali, učinil stát, do jehož hlavního města putují ministerští předsedové všech ostatních evropských států, považující jaksi za dosti přirozené, že jim jest jíti za ním, ne jemu za nimi; známé tři spěšné návštěvy britského ministerského předsedy u hlavy německého státu jsou sensací světových dějin; dosud nikdy nepoznala historie Anglii a Německo v takovém poměru; odčiniv většinu následků poslední německé porážky, připojil na druhé straně Vůdce německé říše k ní území, jež k ní nepatřila po celý novověk; neuložil za to svému národu dosud žádnou větší oběť než ozbrojit se, uskrovniti v některých vedlejších životních příjemnostech a ukázněně jíti za jeho vedením; Bismarck mluvil o územích, za jejichž získání by neobětoval kosti jediného pomořanského granátніка; Adolf Hitler je získal, neobětovav vskutku kosti jediného německého vojáka; sám Bismarck, tento souhrn německé slávy a státní tvořivosti na konci 19. stolní, proti němu vypadá jako poněkud váhavá osobnost; všechno, co se Němcům před deseti lety zdálo snem, učinil dnešní jejich Vůdce skutkem; nasytil velkými kusy německou národní hrdost, utlačenou ve světové válce; položiv připravený meč na západní hranici, zajistil si právo pořádat střední a východní Evropu po svém; jakási nová, ještě nepřehlédnutelná stavba je tu v počátcích; německý Vůdce stanul na onom významném rozcestí, kdy snad z vůdce národa stává se vůdce národů; zbavil západní mocností spojenců a vasalů v této části světa; ministři menších států putují do Německa týmiž cestami a přibližně ve stejných hodnotách, jako to činila jejich knížata ve středověku; po šesti letech vlády Adolfa Hitlera stojí celý svět pod dojmem, že vysychající Francie a rozpačitá Anglie jsou odsunovány do pozadí svalnatou rukou Německa, hýřícího mladými silami. Toto vše jsou ne úsudky, nýbrž fakta, nezávislá na úsudcích. Jest jistá škola v politice, která se domnívá, že lze něčeho dosáhnout, jestliže se budeme na svět dívat přimhouřenýma očima a vidět napolo. Dávám přednost tomu, vidět jasné obrysy věcí – a kéž bychom to byli vždy dovedli! Přimhouřené oči na západě mohou si klásti pochybovačnou otázku, jaký je skutečný poměr německého národa k muži, jenž toto vše pro něj vykonal, a není-li tu možný nějaký snadný rozkol. Jest to otázka lehkomyšlná, jaký bývá poměr národa k Vůdci, jenž vyplnil jeho denní i noční přání. Adolf Hitler mluví jako Němec, myslí jako Němec a jedná jako Němec.“, a

„Závratný vzestup Hitlerův k moci je vysvětlitelný právě jen tím, že jest nejskutečnějším reprezentantem svého národa, že jeho akce se pohybují po starobylých stopách německé vůle k moci.“, a

„Pozadím německých myšlenek jest německá síla. České politické metody musí se vytvářet podle našich vlastních poměrů a zkušeností. Jest pravděpodobno, že meč, jímž jiný tak zamával, bychom ani neuzvedli. Proto i když byl napsán Mein Kampf, obsahující vhodnou metodu pro národ velký, členové národa malého budou vždy se musít vracet pro poučení ke svým vlastním klasikům, kteří už před desíletími promýšleli způsob politické taktiky národa malého. Národní vůdcové mohou vyrůstat jen vždy z vlastní národní půdy.“

K výslovnému dotazu odvolacího soudu neměla žalobkyně k těmto k důkazu čteným článkům žádné procesní námítky ani připomínky, autorství Peroutky nezpochybňovala. Upozorňovala ovšem obecně na možnou ironii v nich obsaženou a namítala, že mohou být vykládány různými způsoby (čímž však mimoděk uhodila hřebík na hlavičku, neboť to je jeden z nosných důvodů, pro něž nebylo možno žalobě vyhovět v celém rozsahu). Stran poukazované ironie odvolací soud uvádí, že u naposledy zmíněného článku (*Dynamický život*) není zcela vyloučeno, že Hitlerovy mnohé úspěchy jsou Peroutkou vypočítávány s určitou ironií, ovšem to je jen jeden (a nejistý) z více možných výkladů některých partií tohoto článku, neboť ironie neplyne ani prima facie ze změněné typografie či použité relevantní interpunkce (tak se ironie v psaném textu vyjadřuje nejčastěji), ovšem (a to je ještě podstatnější) ani z kontextu, ze smyslu celého článku ani z užitých slovních obrátů. Nelze přehlédnout, že Peroutka v článku zdůrazňuje, že nejde o úsudky, nýbrž o fakta na úsudcích nezávislá. U zbylých dvou článků (*Nový poměr k Německu a Češi, Němci a židé*) by pak vzhledem k jejich obsahu ironické vyznění vůbec nedávalo smysl a nijak se z nich nepodává.

Odvolací soud též provedl další články označené žalovanou k důkazu o pravdivém základu Prezidentových Sdělení, přičemž se zaměřil (vzhledem k obsahu shora uvedených článků) zejména na otázku pravdivosti výroku Prezidenta o tom, že Ferdinand Peroutka je autorem článku s názvem „Hitler je gentleman“ resp. že existují články či výroky Ferdinanda Peroutky, které by obsahově tomuto názvu odpovídaly. Jde o články *Naše ústava* (Přítomnost dne 5. 4. 1939; zde se Ferdinand Peroutka vrací k okupaci 15. března toho roku, vyslovuje se k úmluvě o Protektorátu a označuje za naši novou ústavu úmluvu říšského kancléře s prezidentem Háchou spolu s nařízením o Protektorátu a projevem protektora von Neuratha), *Povinnost je jasná* (Lidové noviny dne 27. 8. 1939; zde Peroutka nabádá k realismu jako k přirozené taktice malého národa, zdůrazňuje zachování života národa a že incidenty by mohly naši národní věc tragicky poškodit, že nikdo nemá právo nějakým nerozvázným činem brát osud národa do svých rukou, zmiňuje, že jsme se učili, že pravda vítězí, což ovšem neznamená, že vítězí osamělý jedinec, který je schopen ztropit někde nějaký incident, protože si tak usmyslí), *Ani – ani* (Lidové noviny dne 30. 7. 1939; zde Peroutka vyzývá k podávání vlastních zákonných návrhů souladných s říšskými poměry – např. jazykového zákona – před tím, než protektorátní úřad vykoná příslušný akt sám na základě tzv. Vorleistung, tj. předběžného výkonu; dále Peroutka varuje před špiněním a haněním naší národní minulosti ze strany samotných Čechů) a *Čím je nám národní souručenství* (Lidové noviny dne 23. července 1939; zde Peroutka obhájí existenci Národního souručenství, které též označuje za naši českou totalitu, kdy jsme musili učinit pokus o takovou konstrukci, neboť není možno stát na dešti a nezvlhnout, protože ve středoevropském prostoru nyní může s totalitami jednat zase jen totalita).

Ani u těchto článků nezpochybňovala žalobkyně autorství Ferdinanda Peroutky a nevznášela ani jiné procesní námítky vyjma článku naposledy uvedeného, u něhož upozorňovala, že v řízení před soudem I. stupně nebyl žalovanou k důkazu označen. Tak tomu vskutku je, ovšem odvolací soud upozorňuje, že existence tohoto článku se podává z rozhovoru vedeného s prof. Janem Ratajem uveřejněného na stránkách

www.parlamentnilisty.cz dne 18. 5. 2015, který byl žalovanou k důkazu označen a (v této části) též soudem odvolacím proveden. Odvolací soud tedy provedl článek Čím je nám národní souručenství k důkazu v souladu s ust. § 213a odst. 1 o. s. ř., neboť tento důkaz vyplývá z obsahu spisu ve smyslu ust. § 120 odst. 2 o. s. ř. Pro úplnost se vzhledem ke zmíněné námitce žalobkyně poznamenává, že obsah tohoto článku žalující straně částečný neúspěch v tomto řízení nepřivodil.

Konečně pak odvolací soud zjistil z *dopisů adresovaných zástupci žalobkyně* na základě jeho dotazu některým českým historikům (zda podle jejich odborného názoru byl Ferdinand Peroutka fascinován naprosto zruďným učením německého národního socialismu), že podle historiků Josefa Tomeše a Pavla Kosatíka uvedená charakteristika Peroutky neodpovídá skutečnosti, je nespravedlivá (Josef Tomeš), že samozřejmě odpověď na tuto otázku zní „ne“, že obvinít Peroutku z pletek s nacismem je nehoráznost (Pavel Kosatík). Žalobkyně označila k důkazu odpovědi ještě i dalších oslovených historiků vyznívajících totožně; těmito již nebylo třeba dokazování soudu I. stupně doplňovat.

Po provedení všech důkazů nyní označených se žalované v průběhu jednání před odvolacím soudem dostalo poučení dle ust. § 118a odst. 3 o. s. ř. o tom, že nebylo prokázáno tvrzení žalované o autorství výroku „Hitler je gentleman“ (či o autorství článku s takovým názvem) resp. tvrzení žalované, že Ferdinand Peroutka vyřkl výrok obsahově totožný nebo obdobný. K tomuto poučení (při vědomí, že neprokázání tohoto tvrzení může způsobit částečný neúspěch žalované v řízení) žalovaná výslovně sdělila, že již další důkazy nemá k dispozici.

Na základě skutkových zjištění učiněných soudem I. stupně a soudem odvolacím se předkládá následující právní posouzení věci.

A. O odpovědnosti

Soud I. stupně zcela správně dovodil, že je dána pravomoc soudu rozhodovat v této věci, že žalovaná je zde pasivně věcně legitimována a že za ni jedná Kancelář prezidenta republiky. Na odůvodnění napadeného rozsudku lze v tomto ohledu plně odkázat.

Odvolací námitky žalované stran pasivní věcné legitimace jsou liché. Skutečně sice podle čl. 54 odst. 3 Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) prezident republiky není z výkonu své funkce odpovědný. To ovšem nemůže znamenat, že za újmy (majetkové či nemajetkové) v soukromoprávních vztazích způsobené prezidentem při výkonu jeho funkce neodpovídá nikdo, že se tyto nereparují. Neodpovědnost prezidenta se tradičně doktrínou pojímá jako neodpovědnost ústavněpolitická a právní, jejímž účelem je ochrana osobní sféry prezidenta a zajištění nerušeného výkonu jeho funkce. Právní neodpovědnost vylučuje, aby prezidentovi v důsledku jeho protiprávního jednání spojeného s výkonem jeho funkce vznikla (jako fyzické osobě) jakákoli (sankční) povinnost, přičemž obecně se má v teorii práva za to, že povinnost nahradit jinému újmu způsobenou soukromoprávním deliktem je svou povahou právě sankcí soukromoprávního charakteru. To ovšem zároveň neznamená, že by prezident vůbec nebyl způsobilý se dopustit protiprávního jednání. Nic takového neříká ani čl. 54 odst. 3 Ústavy, ani doktrína a ani soudní praxe. Při takovém výkladu by totiž docházelo k neúnosným a ničím odůvodnitelným situacím, kdy v případě způsobení újmy (majetkové či nemajetkové) v souvislosti s výkonem prezidentské funkce (nezaměňovat se škodou způsobenou při výkonu veřejné moci ve smyslu zák. č. 82/1998 Sb.) osobním jednáním prezidenta by se poškozené osoby nedomohly náhrady takové škody na nikom. Nežijeme ani

ve středověku, ani v despotii. Pokud žalovaná odkazuje (na podporu své argumentace) na usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 29. 11. 1994, sp. zn. 1 Co 227/94, dopouští se evidentně nesprávného výkladu tohoto rozhodnutí, neboť v něm Vrchní soud v Praze naopak výslovně sděluje, že posouzením neodpovědnosti prezidenta republiky s poukazem na čl. 54 odst. 3 Ústavy se nezabýval a že jde o hmotněprávní vztah prezidenta k věci (tj. nejde o otázku podmínek řízení).

Jestliže byl tedy přijat dílčí závěr, že se prezident republiky při výkonu své funkce může dopustit protiprávního jednání v soukromoprávních vztazích, pak je třeba odpovědět na otázku, zda se jeho jednání přičítá jinému subjektu, jakému a kdo za tento subjekt před soudem jedná. Na všechny tyto otázky dává jednoznačnou odpověď konstantní judikatura Nejvyššího soudu ČR reprezentovaná např. rozsudkem Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. listopadu 2013, sp. zn. 30 Cdo 2878/2012, (a dalšími zde citovanými rozhodnutími), k jehož závěrům se přihlásil též Ústavní soud ve svém usnesení ze dne 27. října 2015, sp. zn. I. ÚS 845/14, kterým byla ústavní stížnost proti tomuto rozsudku odmítnuta. Ve světle uvedené judikatury je (za účinnosti zák. č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku, dále jen „o. z.“) třeba aplikovat ust. § 2914 o. z. a přičíst jednání Prezidenta, z něhož povstala žaloba v projednávané věci, České republice. K tomu se pak připojuje, že účast Prezidenta na konferenci u příležitosti 70. výročí osvobození Osvětlemi pořádané Evropským židovským kongresem a konané v prostorách Pražského hradu včetně pronesení Projevu (již jen s ohledem na jeho obsah, který se evidentně netýkal soukromých záležitostí Prezidenta) jednoznačně představovala výkon funkce prezidenta republiky, a to pro Českou republiku, jejímž je nejvyšším ústavním činitelem. Judikatura Ústavního soudu použitelná i dnes, byť se prvotně vztahující k čl. 60 odst. 1 a 61 odst. 1 ústavního zák. č. 143/68 Sb., dokonce říká, že pod pojem „jednání spojená s výkonem funkce prezidenta“ se zahrnuje též i to, co souvisí s veřejnou a politickou činností prezidenta, přičemž v těch případech, kdy vzniká pochybnost, je nutno vykládat jeho jednání tak, že je činí jakožto hlava státu. Poslední otázkou z předeslaného okruhu, na niž též dává odpověď naposledy zmíněná judikatura Nejvyššího soudu ČR, je pak ta, kdo za stát před soudem v projednávané věci vystupuje ve smyslu ust. § 21a o. s. ř. Není to Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových, neboť nic takového ze zák. č. 201/2002 Sb. neplyne, a proto to může být jediné organizační složka státu podle zvláštního právního předpisu (ust. § 21a odst. 1 písm. a/ o. s. ř.). Touto příslušnou organizační složkou státu může být ve smyslu ust. § 3 zák. č. 219/2000 Sb. jen Kancelář prezidenta republiky, která podle ust. § 2 odst. 1 písm. a) a b) zák. č. 114/1993 Sb. jako jediná zajišťuje obstarávání věcí spojených s výkonem pravomoci prezidenta republiky a s protokolárními povinnostmi a veřejnou činností prezidenta republiky.

B. O ochraně cti a o svobodě slova

Dle čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen Listina) má každý právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno. Dle čl. 17 odst. 1, 2 a 4 Listiny svoboda projevu a právo na informace jsou zaručeny. Každý má právo vyjadřovat své názory slovem, písmem, tiskem, obrazem nebo jiným způsobem, jakož i svobodně vyhledávat, přijímat a rozšiřovat ideje a informace bez ohledu na hranice státu. Svobodu projevu a právo vyhledávat a šířit informace lze omezit zákonem, jde - li o opatření v demokratické společnosti nezbytná pro ochranu práv a svobod druhých, bezpečnost státu, veřejnou bezpečnost, ochranu veřejného zdraví a mravnosti. Nyní uvedené nadzákonné normy jsou v rovině jednoduchého práva rozvedeny mj. ust. § 81 a násl. o. z.

Spor mezi žalobkyní a žalovanou je z hlediska objektivního práva sporem o to, zda Sděleními byla ještě vykonána svoboda slova a základní právo vyjádřit názor, anebo zda jimi již došlo ke zneužití těchto práv a tím k zásahu do základního práva Ferdinanda Peroutky (jehož osobnostní práva hájí ve smyslu ust. § 82 odst. 2 o. z. žalobkyně coby jeho vnučka) na zachování jeho lidské důstojnosti, cti a dobré pověsti. Podstatné pak je, že tato základní práva jsou si zásadně rovna, což bylo dávno dovozeno jak Evropským soudem pro lidská práva, tak soudy národními včetně Ústavního soudu (např. nález ze dne 9. 2. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97).

Z početné a konstantní judikatury soudů národních i Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), která rozvíjí a dotváří normy vztahující se k ochraně osobnosti a svobodě projevu lze pro potřeby projednávané věci shrnout následující:

Je namístě pečlivě rozlišovat tvrzená fakta a hodnotící soudy. Jestliže pravdivost prvních lze prokázat, správnost druhých prokázat nelze. Požadavku na prokázání pravdivosti (správnosti) hodnotících soudů nelze z principu vyhovět, přičemž takový požadavek (pro případ jeho vznesení soudem) by byl porušením samotné svobody názoru, která je základním prvkem práva garantovaného čl. 10 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (rozsudek ESLP ze dne 8. 7. 1986 ve věci Lingens proti Rakousku). V zásadě platí, že pravdivá informace nezasahuje do práva na ochranu osobnosti, pokud není podána tak, že zkresluje skutečnost, či není nepřipustně intimní. Hodnotící soud naopak vyjadřuje subjektivní názor autora, který ke konkrétnímu faktu zaujímá určitý postoj tak, že jej hodnotí na základě vlastních (subjektivních) kritérií. Hodnotící soud proto nelze jakkoli dokazovat, je však nutno zkoumat, zda se zakládá na pravdivé skutečnosti (má tzv. reálný základ), zda forma jeho veřejné prezentace je přiměřená a zda zásah do osobnostních práv je nevyhnutelným průvodním jevem výkonu kritiky, tj. zda primárním cílem kritiky není hanobení a zneuctění dané osoby - zda nejde o tzv. intenzivní exces (usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 4. 2007, sp. zn. 30 Cdo 3263/2006). Hodnotící soud může být považován za jako takový (oprávněný) nikoli pouze tehdy, je – li doprovázen skutečnostmi, na nichž se zakládá. Nezbytnost souvislosti mezi hodnotícím soudem a skutečnostmi, jež ho podpírají, se může měnit případ od případu podle specifických okolností (rozsudek ESLP ze dne 12. 7. 2001 ve věci Feldek proti Slovensku). Svoboda projevu se vztahuje nejen na informace nebo myšlenky přijímané příznivě nebo považované za neškodné či nedůležité, ale rovněž na ty, které jsou nepříjemné, šokují či znepokojují; tak tomu chce pluralita, tolerance a duch otevřenosti, bez nichž není demokratické společnosti. Svoboda projevu je cenná pro všechny, a obzvláště pak pro politické strany a její aktivní členy (rozsudek ESLP ze dne 9. 6. 1998 ve věci Incal proti Turecku).

Přípustná (a tudíž nezasahující do práva na ochranu osobnosti) je taková kritika jednání určité osoby, která je věcná a konkrétní, která je založena na pravdivých skutkových okolnostech, z nichž vyvozuje odpovídající hodnotící závěry, která je přiměřená co do obsahu i formy, která nesleduje nízký cíl kritizovaného skandalizovat, ponižit či urazit, která nepoužívá výrazy, jež jsou mírou expresivity již ve značném nepoměru k cíli kritiky, byť by byl tento sám o sobě legitimní (rozsudky Nejvyššího soudu ČR sp. zn. Cdon 24/95, 28 Cdo 662/2002, 30 Cdo 1872/2004, 30 Cdo 1941/2007). Jestliže hodnotící soud vyjádřený v rámci kritiky vybočí z mezí v demokratické společnosti obecně uznávaných pravidel slušnosti, ztrácí charakter korektního úsudku a jako takový se zpravidla ocitá již mimo meze ústavní ochrany (viz. nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 359/96).

Věcí veřejnou je mj. i činnost osob působících ve veřejném životě, tj. například činnost politiků, úředníků, soudců či advokátů. Věcí veřejnou je nadto činnost i jiných osob (např. z oblasti umění, showbyznysu, žurnalistiky) a vůbec vše, co na sebe upoutává veřejnou pozornost. Věci veřejné mohou být veřejně posuzovány, přičemž při kritice veřejných záležitostí platí z hlediska ústavního presumpce, že jde o kritiku ústavně konformní. Jde o výraz demokratického principu, o výraz participace členů občanské společnosti na věcech veřejných. Přitom presumpcí ústavní konformity je chráněn toliko hodnotící úsudek, nikoli tvrzení faktů zakládajících kritiku, která musí naopak prokazovat kritik sám. Ve vztahu k osobám veřejného zájmu jsou hranice práva kritiky širší než ve vztahu k osobám soukromým, což je přirozeným důsledkem rozhodnutí veřejně činných osob učinit své jednání předmětem veřejné pozornosti, byť i zde je třeba ještě diferencovat mezi skupinou osob, která vstoupila do politiky, a mezi jinými skupinami veřejně činných osob (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 453/03 a III. ÚS 11/04 a rozsudek Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 30 Cdo 2573/2004). Pro osoby činné v oblasti veřejného života, ať již jde o politiky nebo o osobnosti veřejně známé, obecně platí, že disponují mnohem snadnějším přístupem k médiím a mají tak mnohem snadnější možnost vyvrátit to, co ony samy považují za smyšlenky. Soudní ochrana dobrého jména takovýchto veřejně činných osob je i proto realizována v míře menší než ochrana dobrého jména kohokoliv jiného, který má mnohem menší spektrum možností vstoupit do veřejné diskuse než osoba veřejně činná (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 367/03). Veřejně činné osoby musejí počítat s tím, že jejich aktivity či projevy budou hodnoceny i nelichotivě. Takovému projevu, i expresivnímu a kritickému, je v zásadě poskytována ochrana ve smyslu čl. 17 Listiny a zpravidla nezasahuje do osobnostních práv kritizované veřejně činné osoby. Tato ochrana však nespovídá např. osobním samoučelným urážkám, jejichž intenzita není adekvátní ve vztahu ke kritizované skutečnosti; ačkoli totiž platí presumpce ústavnosti hodnotících soudů, i tyto mají své meze dané nepřiměřenou expresivní formou zjevně překračující meze slušnosti (nálezy Ústavního soudu ze dne 20. 5. 2014, sp. zn. IV. ÚS 1511/13).

Zásahy do svobody projevu osob, které jsou zvolenými zástupci lidu a z toho titulu zastupují voliče, upozorňují na jejich starosti a chrání jejich zájmy, musí být kontrolovány (Evropským soudem pro lidská práva) přísněji. Svoboda projevu je pro takové volené zástupce drahocenná (rozsudek ESLP ze dne 17. 7. 2007 ve věci Sanocki proti Polsku). Existuje malý prostor pro omezení politických projevů nebo debat o otázkách veřejného zájmu (rozsudek ESLP ve věci Murphy proti Irsku). Svoboda projevu je důležitá pro každého, obzvláště důležitá je pro voleného zástupce lidu. Ten prezentuje voličstvo, upozorňuje na jeho obavy a hájí jeho zájmy (rozsudek ESLP ve věci Jerusalem proti Rakousku; v této věci šlo o svobodu projevu opozičního politika, ovšem není důvod nevztáhnout přiměřeně tyto závěry též na politiky obecně včetně prezidenta republiky). Obecně lze říci, že požívá větší ochrany projev mluvčích, kteří zastupují širší okruh osob, novinářů a politiků, a to zejména těch opozičních (nálezy Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 750/15).

Nyní sdělené premisy odvolací soud aplikoval na zjištěný skutkový stav níže uvedeným způsobem.

Prezident je samozřejmě veřejně činnou osobou (osobou veřejného zájmu, osobou par excellence), která však zároveň spadá do kategorie osob, které jsou zvolenými zástupci lidu, jejichž projevy ve věcech veřejného zájmu požívají ve smyslu uvedené judikatury zejména ESLP větší ochrany a u nichž je jen malý prostor pro omezení těchto jejich projevů. Projev Prezidenta se evidentně vztahoval k věci veřejného zájmu, neboť se při příležitosti 70. výročí osvobození Osvětlemi věnoval holocaustu a hledání cest k zamezení jeho opakování.

Ferdinand Peroutka je ovšem též osobou veřejného zájmu (*par excellence*), osobou po celý svůj život veřejně činnou. Je jedním z nejvýznamnějších prvorepublikových novinářů a spisovatelů a veřejného života se účastnil též v době poválečné, v době emigrace. Status osob *par excellence* nezaniká smrtí těchto osob, neboť tím nic ve vztahu k jejich činům a dílu nekončí. Osoby veřejného zájmu si musí být vědomy (a jistě jsou), že veřejnost bude sledovat pod drobnohledem jejich chování a dílo i po jejich smrti, přičemž mohou být (stejně jako za života) vystaveni nejen chvále, ale i kritice. Platí tu (a tím spíše u literátů) *litera scripta manet*. Peroutkovy články či knihy se čtou stále, stále jsou podrobovány hodnocení (jak je toho ostatně zářným důkazem probíhající spor), uděluje se Cena Ferdinanda Peroutky nejvýtečnějším představitelům novinářského stavu. Tedy i po smrti se na Ferdinanda Peroutku vztahují vyjádřené judikatorní závěry o tom, že u osob veřejného zájmu (včetně novinářů, kteří jsou mezi ně judikaturou výslovně řazeni) jsou hranice práva kritizovat je případně jejich dílo širší než u osob soukromých. Platí pak též ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi (resp. v poměrech projednávané věci), že po pronesení Sdělení využila jeho vnučka (tj. žalobkyně) možnosti široce vstoupit do veřejné diskuse (jak zjistil již soud I. stupně) a prostřednictvím prakticky veškerých dostupných médií prezentovat své názory a rozsáhle předestřít Peroutkovu obhajobu. I to bere judikatura v potaz.

Ze Sdělení vyřčených Prezidentem při Projevu (a zčásti zopakovaných na pozdější tiskové konferenci) jsou skutkovými tvrzeními (tvrzenými fakty) výroky, že Ferdinand Peroutka uveřejnil v prestižním časopise *Přítomnost* článek s titulkem „Hitler je gentleman“ (resp. „Hitler je přece gentleman“) a že tentýž novinář po Mnichovské dohodě napsal „Nemůžeme – li zpívat s anděly, musíme výtí s vlky.“. Vzhledem ke kontextu Projevu jde o výroky jednoznačně objektivně způsobitelné zasáhnout do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, konkrétně pak poškodit jeho čest a dobrou pověst. Za této situace je pak třeba sledovat, zda se jedná o výroky pravdivé.

U výroku prvního nebyla jeho pravdivost prokázána, přičemž je třeba zdůraznit, že pojem pravdivosti nelze chápat jen ve zcela úzkém, formálním pojetí (tedy že přesně tak Peroutka nazval jeden svůj článek), ovšem je třeba posoudit, zda ani z hlediska materiálního, významového nelze dát Prezidentovi zapravdu. Bylo by totiž nepřipustně formalistické, nespravedlivé a ve svých důsledcích absurdní, aby se přikazovala omluva za nesprávný (nepravdivě uvedený) název článku, pokud by např. byl existující název sice slovně jiný, avšak obsahově totožný, nebo pokud by např. stejný či obsahově srovnatelný výrok veřejně zazněl přímo z úst Ferdinanda Peroutky (a nebyl by použit pro název článku), anebo pokud by např. obsah článku s jiným názvem (titulkem) se dal ve zkratce vystihnout tak, že se Peroutka pochvalně vyjádřil o Hitlerovi jako o gentlemanovi, tedy pokud by mu přisuzoval vlastnosti a chování s gentlemanstvím spojené (čestné, korektní, noblesní, slušné, kultivované jednání). Nic takového ovšem též nebylo žalovanou prokázáno, a proto je nutno uzavřít, že tímto výrokem Prezidenta bylo neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky. Není fér, aby Prezident o Peroutkovi tento difamující výrok rozšiřoval. Za této situace je žalobkyně coby vnučka Ferdinanda Peroutky oprávněna ve smyslu ust. § 82 odst. 2 o. z. domáhat se ochrany Peroutkovy osobnosti. Žalobkyni požadovaná satisfakce poskytnutím omluvy pro Ferdinanda Peroutku je zcela přiměřená okolnostem věci, a to jak obsahem omluvy (uvedeným ve výroku I. potažmo III. tohoto rozsudku), tak formou omluvy (dopis zaslaný žalobkyni a uveřejnění omluvy na stránkách www.hrad.cz – neboť Projev byl pronesen veřejně a byl též na těchto stránkách zveřejněn – jak je to v uvedených výrociích specifikováno). V právu objektivním má nárok žalobkyně oporu v ust. § 2951 odst. 2 a § 2956 o. z. Zavinění se presumuje ve smyslu ust. § 2911 o. z., přičemž žalovaná nikdy a nijak

skutkově nenamítala, že by ke způsobení újmy došlo nezaviněně. Pokud by snad vznikly u žalované pochybnosti, kdo za ni má osobně omluvu pro Ferdinanda Peroutku podepsat, pak jsou tyto zbytečné, neboť ust. § 4 odst. 1 zák. č. 114/1993 jasně stanoví, že v čele Kanceláře je vedoucí Kanceláře, kterého jmenuje a odvolává prezident republiky. Z těchto důvodů byl napadený rozsudek v rozsahu vztahujícím se k výroku Hitler je gentleman (resp. Hitler je přece gentleman) potvrzen jako věcně správný postupem dle ust. § 219 o. s. ř.

U výroku druhého je ovšem situace odlišná. Žalovaná sice neprokázala, že Ferdinand Peroutka přesně tento výrok napsal (ať už po Mnichovské dohodě, nebo před ní), ovšem podařilo se jí prokázat, že po Mnichovské dohodě Ferdinand Peroutka zveřejnil slova (názory), která tomuto výroku obsahově plně odpovídají. Jde o článek s názvem Nový poměr k Německu, jehož obsah a citace z něj byly shora předestřeny. Zde Peroutka píše, že nemajíce spojenců (tj. „andělů“ – poznámka odvolacího soudu), s nimiž bychom se mohli sousedu (tj. „vlku“ – poznámka odvolacího soudu) opřít (tedy s nimi „zpívat“ – poznámka odvolacího soudu), musíme nějakým způsobem dělat politiku s ním (tedy s ním „výt“ – poznámka odvolacího soudu). Též v článku vzkazuje bývalým spojencům, že nyní (tj. po Mnichovu) budeme dělat politiku nacionálního egoismu s tím, že (jak na jiném místě uvedeno) v loyálním styku s německou říší chceme pracovat pro další život svého národa na prostoru, který nám zůstal. Odvolací soud je dalek toho, aby sám kriticky hodnotil či odsuzoval tyto Peroutkovy autentické výroky, chápe frustraci národa a jeho elit po mnichovské zradě, ovšem nemůže tyto výroky pomínout, tvářit se, že neexistují. Peroutkova publikovaná slova obsahově odpovídají Prezidentovu druhému výroku, který je tak ve své podstatě pravdivý. Tímto Prezidentových výroky tudíž ve smyslu argumentace uvedené již v předešlém odstavci nemohlo být neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, nelze za něj žádat jakoukoli satisfakci, a proto byla žaloba v rozsahu, v němž bylo za tento výrok požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř. Poznámává se jen, že výjimečně může nastat i situace, kdy neoprávněným zásahem do osobnostních práv může být i jen přisuzování (dokonce i neutrálního) výroku či díla jednoho autora autoru jinému, pokud již samotné zaměňování konkrétních osob je pro jednu z nich difamující (např. proto, že ona druhá osoba zdaleka nedosahuje kvalit osobních či uměleckých osoby první). Na tom ovšem žaloba v projednávané věci nestojí, jejím smyslem ve vztahu k tomuto výroku je zcela něco jiného.

Dále bylo odvolacímu soudu zabývat se žalobou napadenými řečnickými otázkami při Projevu pronesenými, které je třeba pokládat za (kritické) hodnotící soudy, neboť v nich nebyla předestřena žádná konkrétní skutková fakta, jejichž pravdivost by bylo lze prokazovat. O tom, že tyto hodnotící soudy Prezident vztáhnul též na Ferdinanda Peroutku, nemožno vzhledem ke kontextu Projevu pochybovat.

Prezident kriticky zmínil tehdejší fascinaci intelektuálů naprosto zrůdným učením (rozuměno nacismu či přímo Adolfa Hitlera, který byl prve v Projevu zmíněn). Nejprve je třeba obecně uvést, že fascinace nemusí být vyvolána jen něčím kladným (tedy fascinace něčím pozitivním, následováníhodným), avšak též něčím záporným (ve smyslu uhranutí, jako je králík fascinován pohledem kobry, vydáme – li se do říše zvířat). Tento hodnotící soud má ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi jednoznačně reálný základ, přičemž nemůže být pokládán za neoprávněný jen z toho důvodu, že nebyl v Projevu ihned vysvětlen resp. ihned pravdivými fakty doložen; to již též judikatura shora zmíněná dovodila a je to logické. Onen pravdivý základ představuje v první řadě Peroutkův článek s názvem Dynamický život, v němž se nachází mnoho výroků a slovních obrátů (shora citovaných), na základě nichž lze předmětný

skutkový soud o fascinaci učinit. Jestliže u příležitosti padesátých narozenin Adolfa Hitlera (a v době, kdy již byly zbytky bývalého Československa okupovány Německem) obsáhle psal o Hitlerových úspěších, jestliže používal taková expresivní slova jako „sensatione světových dějin“, „rekordní čas“, „vůdce národů“, jestliže Bismarck označil v konfrontaci s Hitlerem za váhavou osobu a Mein Kampf za obsahující vhodnou metodu (sic!) pro veliký národ (přičemž bylo známo již tehdy a je známo dosud, jaké „metody“ jsou v Mein Kampfu propagovány) a jestliže uvedl, že není nikoho než Adolfa Hitlera (vzhledem k jeho „pronikavým úspěchům, které za pouhých šest let své vlády svému národu přinesl“), koho by Němci postavili výše ve své Valhalle, ve své galerii národních hrdinů, pak musí Ferdinand Peroutka přijmout a strpět (samozřejmě pomyslně vzhledem k tomu, že již nežije) kritický hodnotící soud, že byl zrůdným učením (nacionálního socialismu či Adolfa Hitlera) fascinován. Tim spíše to pak musí strpět coby osoba veřejného zájmu ze strany osoby zastupující zájmy voličů, jak bylo shora s odkazem na judikaturu vysvětleno. Mohou být i jiné názory na tento článek, na to, jak to tehdy Peroutka myslel, jak jeho obsah souvisí s dobou, v níž byl napsán, co může být v článku ironií, ovšem vzhledem k danému obsahu tohoto článku nelze názor Prezidentův zavrhnout a postihnout jako neoprávněný, nedovolený. Nebylo úkolem soudu, aby vykládal či soudil historii, to je úkolem v první řadě historiků (někteří ostatně již svůj soud na výzvu žalobkyně vyřkli), ovšem patent na úvahy o historii nemá nikdo. Zdůrazňuje se, že kdokoli si může činit názory (pochvalné či kritické) na dobu minulou a její protagonisty (a to též z pohledu dneška, jak se ostatně často děje) a tyto zveřejňovat, jestliže mají jejich názory (hodnotící soudy) minimální reálný základ. Soud se zaměřil na to, zda je možno z popudu podané žaloby zasáhnout ohledně nyní probíraného hodnotícího soudu do svobody slova, do práva na názor, přičemž k tomu závěru, že to možno není vzhledem k obsahu článku Dynamický život, dospěl, aniž by k tomu potřeboval pomoci znalců historie, ať již literární, či obecné. Sama žalobkyně řekla, že Peroutkovy články k důkazu provedené lze vykládat různými způsoby. To je, oč tu běží. Jedním z těchto možných způsobů je jednoznačně způsob zvolený Prezidentem. To, že se historie a činy jejích významných postav smí vykládat jen jediným (oficiálním, povoleným) způsobem, jsme již v naší zemi zažili, a rozhodně to nebylo v době demokratické, pluralitní společnosti, v době, která přála svobodě slova. Dnes už naštěstí nelze zakazovat ani kritické myšlení, ani kritické vyjadřování. Kánon výkladu historie, jejích postav a skutků neexistuje. Právě novináři, jako byl Ferdinand Peroutka, pro něž je svoboda slova nejlepší zbraní a obranou zároveň, by pro to jistě našli pochopení. Doplnuje se pak, že Prezidentem vyřčený kritický hodnotící soud nebyl v Projevu samoučelný. Jeho smyslem bylo varování, že ani největší intelektuálové ve své době nerozpoznali nebezpečí nacismu potažmo přímo Adolfa Hitlera ústíci později mj. též ve zvěrstva holocaustu. Že ani světová elita v rozhodné době nerozpoznala nebezpečí narůstajícího antisemitismu. Tento Prezidentův soud pak neobsahoval ani žádné expresivní, urážlivé slovní obraty či výrazy a naopak Prezident výslovně uvedl, že Peroutku pokládá za jednoho z největších českých novinářů. Tedy se uzavírá, že vyřčením kritického hodnotícího soudu o fascinaci intelektuálů naprosto zrůdným učením nebylo neoprávněně zasaženo do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, a proto byla žaloba v rozsahu, v němž bylo za tento hodnotící soud požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř.

Dále pak Prezident použil též ve vztahu k Ferdinandu Peroutkovi kritický příměr k doktoru Jekyllovi a mistru Hydeovi, jehož význam jistě netřeba vysvětlovat. Je to – v kontextu toho, o čem byl Prezidentův Projev – kritika přísná, ovšem opětovně nelze než uznat, že vzhledem ke zjištěným skutečnostem jde o hodnotící soud oprávněný mající jednoznačně reálný základ. Žaloba stojí na tom, že Ferdinand Peroutka je všeobecně pokládán

za humanistu a demokrata, a žalovaná to nijak nezpochybňuje. Jestliže však zároveň v článku Dynamický život uznává Hitlerovy metody předestírané v Mein Kampf za metody vhodné (nepodstatné, že jen pro veliký národ), jestliže článek Češi, Němci a židé naplnil tolika typickými antisemitskými stereotypy a formulacemi (o chudých a bohatých židech, o bohatých židech s fantastickými majetky vládnoucích zemím, v nichž ostatní obyvatelstvo úpí pod inflací, o „rytířích inflace“, o neasimilovaných „židovských živlech“ atd. atp.), jak byly tyto shora předestřeny a které snad netřeba znovu plně opakovat, a rasistickými výrazy (za všechny snad stačí poukázat na označení německých židů za cizí látku, za roztok židovského elementu, na nějž reagoval německý organismus jako na otravu atd.), a jestliže v tomto článku vyslovoval pochopení pro německý a rakouský antisemitismus, pak Ferdinand Peroutka opět musí přijmout a strpět kritický hodnotící soud v podobě příměru k doktoru Jekyllovi a mistru Hydeovi. Totiž píše - li někdo humanistické články a je pokládán za demokrata a napíše - li i to, co nyní předestřeno z článků shora označených, jde jistě o patrnou změnu, kterou pak zas jiný může kritizovat též za použití tohoto příměru vypůjčeného z anglické literatury. Samozřejmě lze namítnout, že z obsahu článku Češi, Němci a židé je patrná i snaha odlišit německy mluvící a česky mluvící židy (příčemž podle článku by se s těmi druhými, kterých není mnoho a jsou asimilováni, mělo zacházet spravedlivě, tj. neměli by být posazeni „na tu káru, která odváží židy německé“). Ovšem to na věci nic zásadního nemění, vezme - li se v potaz již jen to, že pochopení pro německý (a rakouský) antisemitismus (který se ovšem záhy přenesl i na česky mluvící židy s katastrofálními následky) resp. pro antisemitismus vůči německy mluvícím židům opakovaně vyznělo z článku publikovaného jen několik měsíců po Kříšťalové noci, kdy hořely synagogy, byly ničeny židovské obchody a napadání a zabíjení židovští občané nejen v Německu a Rakousku, avšak i v mnoha českých městech nacházejících se v záboru. Nelze ani pominout, že s Peroutkovými závěry podávajícími se z článku Češi, Němci a židé byli konfrontováni mnozí českoslovenští občané židovského původu hovořící německy, kteří po Mnichovu hledali záchranu ve zbylé republice. Jistě to pro ně nebylo povzbudivé čtení (nota bene v Přítomnosti). Opět mohou historici činit své odborné závěry a názory, ovšem opět nelze upřít ani jiným včetně Prezidenta právo vytvořit si svůj vlastní kritický úsudek na zmíněné Peroutkovy teze a tento zveřejnit. K tomu pak má odvolací soud potřebu dodat, aby předešel všemožným desinterpretacím, že neříká (a nikdy neřekl!), že Ferdinand Peroutka byl antisemita a/nebo rasista, neboť takto položené rovnítko by bylo v řízení nepodložené a tím nezodpovědnou zkratkou; ostatně to vůbec nebylo předmětem zkoumání v projednávané věci. Uzavírá se tedy, že stejně jako u předešlého hodnotícího soudu je i příměr k doktoru Jekyllovi a mistru Hydeovi oprávněným kritickým hodnotícím soudem neobsahujícím samoúčelné urážlivé výrazy, který tudíž nelze ve smyslu celé shora předestřené judikatury zakazovat resp. zaň požadovat satisfakci. Protože ani tímto hodnotícím soudem nebylo neoprávněně zasazeno do osobnostních práv Ferdinanda Peroutky, byla také v rozsahu, v němž bylo za tento hodnotící soud požadováno pro Ferdinanda Peroutku morální zadostiučinění, žaloba zamítnuta. V tomto smyslu byl v příslušném rozsahu napadený rozsudek změněn postupem dle ust. § 220 odst. 1 písm. b) o. s. ř.

Podle ust. § 224 odst. 2 o. s. ř. odvolací soud pak rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů dle ust. § 142 odst. 2 o. s. ř. Žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení, neboť vzhledem k jeho výsledku (v širokém slova smyslu, tedy též s přihlédnutím k závažnosti jednotlivých dílčích Sdělení a k okruhu zásadních námitek stranami uplatňovaných, s nimiž bylo se odvolacímu soudu vypořádat) je poměr úspěchu a neúspěchu u obou stran sporu srovnatelný. Tedy se v souvislosti s nákladovým výrokem sděluje - opět v zájmu vyloučení možných desinterpretací, že chtěl - li by snad někdo použít terminologii sportovní, dopadl spor remízou.

Poučení: Proti tomuto rozsudku je dovolání přípustné k Nejvyššímu soudu České republiky prostřednictvím soudu I. stupně do dvou měsíců od jeho doručení, jestliže dovoláním napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má - li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak. Přípustnost dovolání je oprávněn zkoumat jen dovolací soud.

V Praze dne 1. září 2016

JUDr. Tomáš Novosad v. r.
předseda senátu

Za správnost vyhotovení:
Jana Abrahámová

Jana
Abrahámová

 Digitálně podepsal Jana Abrahámová
DN: c=CZ, o=MĚSTSKÝ SOUD V PRAZE IČ
00215660, ou=soudní, ou=12430, cn=Jana
Abrahámová, serialNumber=P192743,
title=zapisovatelka
Datum: 2016.09.09 14:58:24 +02'00'